

Stanovništvo kao ključni čimbenik nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske

Rimac, Filip

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:832435>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-21**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU FAKULTET
HRVATSKIH STUDIJA

Filip Rimac

**Stanovništvo kao ključni čimbenik
nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2024

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU FAKULTET

HRVATSKIH STUDIJA

ODSJEK ZA DEMOGRAFIJU I HRVATSKO ISELJENIŠTVO

Filip Rimac

**Stanovništvo kao ključni čimbenik nacionalne
sigurnosti Republike Hrvatske**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Wollfy Krašić

Sumentor: dr. sc. Joško Badžim

Zagreb, 2024

Sažetak

Dokument se bavi sveobuhvatnom analizom nacionalne sigurnosti s posebnim naglaskom na kontekst Republike Hrvatske. Nacionalna sigurnost promatra se kao dinamičan koncept koji uključuje političke, demografske, ekonomske, ekološke i tehnološke aspekte. Rad istražuje uspostavu i razvoj sustava domovinske sigurnosti u Hrvatskoj, koji omogućava koordinirano djelovanje državnih institucija u odgovoru na suvremene sigurnosne prijetnje poput kibernetičkih napada i prirodnih katastrofa. Analiziraju se demografski izazovi, uključujući negativne trendove poput depopulacije i starenja stanovništva, te mjere koje Hrvatska poduzima kako bi potaknula demografsku obnovu. Ekonomska sigurnost istaknuta je kao temelj za očuvanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta, uz poseban naglasak na inovacije i industrijski razvoj. Rad se također bavi suvremenim prijetnjama poput terorizma, organiziranog kriminala i cyber kriminala, te ukazuje na važnost međunarodne suradnje u suočavanju s ovim izazovima. Pitanje migracija razmatra se kroz prizmu društvene kohezije i nacionalne sigurnosti, dok je očuvanje nacionalnog identiteta, jezika i kulture identificirano kao ključno za dugoročnu stabilnost. Zaključno, dokument naglašava da je nacionalna sigurnost kompleksan i sveobuhvatan proces koji zahtijeva stalnu prilagodbu, inovaciju i suradnju kako bi se učinkovito odgovorilo na suvremene izazove i osiguralo dugoročno očuvanje vitalnih interesa države.

Ključne riječi: Demografija, identitet, nacionalna sigurnost, migracije

Summary

The document provides a comprehensive analysis of national security, with a particular focus on the context of the Republic of Croatia. National security is viewed as a dynamic concept that encompasses political, demographic, economic, ecological, and technological aspects. The study examines the establishment and development of the homeland security system in Croatia, which enables coordinated action by state institutions in responding to contemporary security threats such as cyber-attacks and natural disasters. It analyzes demographic challenges, including negative trends like depopulation and aging populations, as well as the measures Croatia is taking to encourage demographic renewal. Economic security is highlighted as a foundation for preserving sovereignty and territorial integrity, with a particular emphasis on innovation and industrial development. The document also addresses contemporary threats such as terrorism, organized crime, and cybercrime, underscoring the importance of international cooperation in confronting these challenges. The issue of migration is considered through the lens of social cohesion and national security, while the preservation of national identity, language, and culture is identified as crucial for long-term stability. In conclusion, the document emphasizes that national security is a complex and comprehensive process that requires continuous adaptation, innovation, and cooperation to effectively respond to contemporary challenges and ensure the long-term preservation of the state's vital interests.

Key words: Demography, Identity, National Security, Migration

Sadržaj:

1. Uvod	1
2. Definicija i značenje nacionalne sigurnosti.....	3
2.1. Uspostava i razvoj sustava domovinske sigurnosti u Republici Hrvatskoj	6
2.2. Ekološka Hrvatska	8
2.3. Demografska obnova i revitalizacija hrvatskog društva	11
2.4. Zaštita stanovništva te kritičkih infrastruktura	14
3. Formiranje i razvoj Hrvatskog identiteta	18
4. Ideja Države.....	19
4.1. Prijetnje i ranjivosti u kontekstu nacionalne sigurnosti	21
4.2 Utjecaj migracija na nacionalnu sigurnost.....	24
4.3 Multikulturalizam	26
5. Aktualizacija međunarodnog migracijskog potencijala	29
5.1. Demografija kao faktor međunacionalnih odnosa na primjeru Tibeta	32
6. Suverenitet i opstanak hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini	35
7. Zaključak.....	38
8. Popis izvora i literature.....	41

1. Uvod

Nacionalna sigurnost predstavlja temeljno pitanje za svaku suvremenu državu, obuhvaćajući širok spektar aktivnosti i politika koje su usmjerene na zaštitu vitalnih interesa države i društva. Ovaj rad posvećen je detaljnoj analizi koncepta nacionalne sigurnosti, s posebnim osvrtom na njegov razvoj, primjenu i izazove unutar konteksta Republike Hrvatske. Pojam nacionalne sigurnosti neprestano evoluirao, prilagođavajući se promjenjivim okolnostima u međunarodnim odnosima, tehnološkom napretku, te prirodi prijetnji koje danas prijete stabilnosti i sigurnosti država. U ovom radu, nacionalna sigurnost bit će analizirana kroz prizmu političkih, društvenih, ekonomskih, ekoloških i tehnoloških faktora, s ciljem razumijevanja njezine sveobuhvatne uloge u očuvanju suvereniteta, teritorijalnog integriteta i demokratskog poretka Republike Hrvatske.

Jedan od središnjih dijelova rada posvećen je sustavu domovinske sigurnosti, koji je formalno uspostavljen Zakonom o sustavu domovinske sigurnosti Republike Hrvatske donesenim 2017. godine. Ovaj sustav predstavlja ključni okvir za koordinirano djelovanje svih relevantnih državnih institucija i tijela, s ciljem učinkovite zaštite nacionalnih interesa. Rad će detaljno razmotriti strukturu, funkcionalnost i ciljeve sustava domovinske sigurnosti, uključujući ulogu Koordinacije za sustav domovinske sigurnosti, koja je zadužena za usklađivanje sigurnosnih mjera i odgovora na krizne situacije. Posebna pažnja bit će posvećena analizi ključnih vježbi, poput "Kibernetički štit 2018" i "Sigurnost 18", koje su provedene radi testiranja i unapređenja funkcionalnosti ovog sustava, kao i analizi zakonodavnih i operativnih aktivnosti poduzetih za jačanje kibernetičke i kritične infrastrukture.

U nastavku, rad će se baviti demografskim izazovima s kojima se Republika Hrvatska suočava, što predstavlja jedan od ključnih faktora nacionalne sigurnosti. Hrvatska se, kao i mnoge druge europske države, suočava s negativnim demografskim trendovima, uključujući depopulaciju, starenje stanovništva i migracijske tokove, koji mogu značajno utjecati na dugoročnu stabilnost i sigurnost države. Rad će istražiti mjere koje je Republika Hrvatska poduzela u svrhu demografske obnove, uključujući politike usmjerene na povećanje nataliteta, smanjenje emigracije i poticanje povratka iseljenika. Posebno će biti analizirani zakoni i programi poput Zakona o roditeljskim potporama te programi podrške za izgradnju i opremanje dječjih vrtića, koji imaju za cilj stvaranje povoljnijih uvjeta za obitelji i poticanje pozitivnih demografskih trendova.

Ekonomska sigurnost, kao neizostavan dio nacionalne sigurnosti, također će biti temeljito obrađena u ovom radu. Rad će istražiti važnost ekonomske stabilnosti i razvijenosti za financiranje obrambenih i sigurnosnih kapaciteta države, s posebnim naglaskom na ulogu industrijske inovacije i međunarodne suradnje u jačanju nacionalne sigurnosti. Hrvatska, kao članica Europske unije i NATO-a, ostvaruje svoje sigurnosne interese i kroz sudjelovanje u kolektivnoj obrani, međunarodnim sigurnosnim inicijativama, te kroz suradnju s drugim državama u kontekstu europske i globalne sigurnosti. Rad će se baviti analizom ekonomske politike Republike Hrvatske, uključujući strategije poticanja inovacija, razvoj industrijskih kapaciteta, te ulaganja u obnovljive izvore energije, koji su ključni za dugoročnu održivost i sigurnost države.

U kontekstu suvremenih prijetnji nacionalnoj sigurnosti, rad će se osvrnuti na rastuće izazove koje donose cyber prijetnje, terorizam, organizirani kriminal, ekološke katastrofe i klimatske promjene. Posebna pažnja bit će posvećena analizi kibernetičke sigurnosti, koja postaje sve važnija u kontekstu globalizacije i digitalizacije, gdje su državne infrastrukture i sustavi sve izloženiji napadima iz cyber prostora. Rad će također istražiti utjecaj terorizma i organiziranog kriminala na nacionalnu sigurnost, s naglaskom na strategije prevencije i odgovora koje Republika Hrvatska koristi u suradnji s međunarodnim partnerima.

Osim unutarnjih izazova, rad će se baviti i utjecajem međunarodnih migracija na nacionalnu sigurnost. Globalni migracijski tokovi, potaknuti ratovima, ekonomskim krizama i klimatskim promjenama, stvaraju nove sigurnosne izazove za države, uključujući i Hrvatsku. Rad će istražiti kako migracije utječu na društvenu koheziju, stabilnost i sigurnost unutar države, te kako se Hrvatska nosi s izazovima integracije migranata u svoje društvo. Posebno će biti razmotrena problematika multikulturalizma i kako su različite kulturne i etničke skupine integrirane u društvo, uz analizu potencijalnih sukoba i napetosti koji mogu proizaći iz ovih procesa.

Konačno, rad će se osvrnuti na važnost očuvanja nacionalnog identiteta, jezika, kulture i tradicije, koji su ključni za društvenu koheziju i otpornost društva na vanjske i unutarnje prijetnje. Rad će istražiti kako Republika Hrvatska njeguje i promiče svoj nacionalni identitet u kontekstu globalizacije i europske integracije, te kako očuvanje ovih vrijednosti doprinosi dugoročnoj stabilnosti i sigurnosti države.

Ovaj rad stoga pruža sveobuhvatan pregled i analizu ključnih elemenata nacionalne sigurnosti, s posebnim fokusom na specifične izazove s kojima se suočava Republika Hrvatska.

Kroz analizu političkih, demografskih, ekonomskih, ekoloških i tehnoloških aspekata sigurnosti, rad nastoji ponuditi dubinsko razumijevanje kompleksnog i dinamičnog koncepta nacionalne sigurnosti, te kako se države, uključujući i Hrvatsku, prilagođavaju i odgovaraju na suvremene prijetnje i izazove u globaliziranom svijetu.

2. Definicija i značenje nacionalne sigurnosti

Pojam sigurnosti danas obuhvaća širok spektar aspekata ljudskog postojanja i djelovanja unutar društva i prirode. Težnja za postizanjem stanja sigurnosti predstavlja civilizacijsku i kulturnu kategoriju koja uključuje sve ključne dimenzije suvremene sigurnosti, uključujući gospodarske, socijalne, kulturne, političke, pravne, ekološke i obrambene aspekte. Drugim riječima, sigurnost se odnosi na sve oblike društvenog života koji se smatraju važnim društvenim vrijednostima.¹ Nacionalna sigurnost jedan je od ključnih pojmova u teoriji i praksi suvremenih država. Pojam nacionalne sigurnosti u modernom kontekstu obuhvaća širok spektar aktivnosti i mjera koje države poduzimaju kako bi osigurale svoju stabilnost, teritorijalni integritet i suverenu vlast. Definicija i značenje nacionalne sigurnosti razvijali su se tijekom vremena, prilagođavajući se promjenama u međunarodnim odnosima, tehnološkom napretku, globalizaciji i prirodi prijetnji s kojima se države suočavaju. U svojoj suštini, nacionalna sigurnost odnosi se na stanje zaštićenosti demokratske nacionalne države, koje uključuje niz mjera i politika usmjerenih na očuvanje opstanka, integriteta i ključnih interesa države.²

Demokratska nacionalna država, kao politički entitet, ima za cilj osiguranje slobode, jednakosti i sigurnosti svojim građanima. U tom kontekstu, nacionalna sigurnost odnosi se na stanje u kojem su vitalni interesi države i društva zaštićeni od prijetnji koje bi mogle ugroziti opstanak države, njezinu teritorijalnu cjelovitost, suverenu vlast, te ekonomski i društveni poredak. Osiguranje i održavanje nacionalne sigurnosti od ključne je važnosti za dugoročnu stabilnost i prosperitet države.³

Prema Strategiji nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske iz 2017. godine, nacionalna sigurnost definirana je kao "skup mjera, aktivnosti i politika koje država provodi radi zaštite i očuvanja svojih ključnih interesa, suvereniteta, teritorijalne cjelovitosti, demokratskog poretka

¹ TATALOVIĆ, S. (2000). 53 – 64.

² Vlada Republike Hrvatske, „Strategija nacionalne sigurnosti“ (Zagreb), Narodne Novine, 2017., 5.

³ *Isto*, 6.

i vrijednosti".⁴Ova definicija odražava složenost i sveobuhvatnost koncepta, pri čemu nacionalna sigurnost obuhvaća ne samo vojnu obranu, već i ekonomske, društvene, ekološke i druge aspekte sigurnosti.

Nacionalna sigurnost također se može promatrati kao sustav koji obuhvaća sve institucije, mehanizme i politike kojima država štiti svoje ključne interese. Ovaj sustav uključuje vojsku, policiju, obavještajne službe, civilnu zaštitu, diplomaciju, pravosuđe i druge institucije koje zajednički rade na identifikaciji, procjeni i suzbijanju prijetnji nacionalnoj sigurnosti. U demokratskim državama, ovaj sustav djeluje u skladu s načelima vladavine prava, poštivanjem ljudskih prava i sloboda, te transparentnosti i odgovornosti.⁵Sustav nacionalne sigurnosti nije statičan; on se prilagođava promjenjivim sigurnosnim uvjetima i prijetnjama, poput terorizma, cyber prijetnji, prirodnih katastrofa, ekonomske nestabilnosti i demografskih promjena. Ključni cilj ovog sustava je osigurati da država može učinkovito odgovoriti na bilo koju prijetnju, te istovremeno očuvati vrijednosti koje čine temelj demokratskog društva.⁶

Kao objekt zaštite, nacionalna sigurnost ima za cilj očuvanje opstanka i integriteta demokratske nacionalne države. Država je sastavljena od tri konstitutivna elementa: stanovništva, teritorija i suverene vlasti. Svaki od tih elemenata ključan je za postojanje i funkcioniranje države te stoga predstavlja ključni interes u okviru nacionalne sigurnosti.⁷ Stanovništvo je temelj svakog društva i države. Predstavlja radnu snagu, nositelje kulturnih i društvenih vrijednosti, te osigurava kontinuitet društvenih institucija. Demografska stabilnost, uključujući ravnotežu između stope nataliteta i mortaliteta, imigracija i emigracija, ima izravan utjecaj na nacionalnu sigurnost. Depopulacija, starenje stanovništva i iseljavanje mogu oslabiti obrambenu sposobnost države, smanjiti ekonomski rast i ugroziti socijalnu koheziju.⁸

Suverena kontrola nad teritorijem također je temeljna komponenta državnosti. Teritorijalna cjelovitost, odnosno zaštita granica države, ključna je za očuvanje sigurnosti i stabilnosti. Svaka prijetnja teritorijalnom integritetu, bilo kroz vojnu agresiju, terorističke aktivnosti ili teritorijalne sporove, predstavlja izravnu ugrozu nacionalnoj sigurnosti.⁹ Suverena vlast podrazumijeva sposobnost države da donosi i provodi vlastite zakone, upravlja svojim resursima i usmjerava unutarnju i vanjsku politiku bez vanjskog uplitanja. Očuvanje političke

⁴ *Isto*, 7.

⁵ *Isto*, 9.

⁶ *Isto*, 10.

⁷ *Isto*, 11.

⁸ *Isto*, 12.

⁹ *Isto*, 13.

stabilnosti, demokratskog poretka i neovisnosti državnih institucija temeljni je aspekt nacionalne sigurnosti.¹⁰

Osim temeljnih elemenata, nacionalna sigurnost obuhvaća i druge vrijednosti koje su usko povezane s opstankom i integritetom države. Primjerice, opća sigurnost građana, odnosno sigurnost od kriminala, terorizma, prirodnih katastrofa i drugih prijetnji, ključna je za stabilnost i funkcionalnost društva. Država mora osigurati efikasne mjere zaštite i odgovor na krizne situacije kako bi očuvala povjerenje građana u državne institucije.¹¹ Demografska stabilnost također ima dugoročne posljedice na nacionalnu sigurnost. Osiguranje pozitivnih demografskih trendova kroz poticanje nataliteta, smanjenje emigracije i integraciju imigranata od ključne je važnosti za održavanje socijalne i ekonomske stabilnosti.¹² Ekonomska stabilnost i razvijenost ključni su za financiranje obrambenih i sigurnosnih kapaciteta države. Snažna ekonomija omogućava održavanje visoke razine ulaganja u vojsku, sigurnosne službe, infrastrukturu i socijalne programe koji su nužni za očuvanje nacionalne sigurnosti.¹³

Državni suverenitet i sigurnost također ovise o međunarodnim odnosima. Snažna diplomatska pozicija, članstvo u međunarodnim organizacijama, savezništva i međunarodne sporazume mogu značajno pridonijeti očuvanju nacionalne sigurnosti. Republika Hrvatska, kao članica NATO-a i Europske unije, ostvaruje svoje sigurnosne interese kroz sudjelovanje u kolektivnoj obrani i međunarodnim sigurnosnim inicijativama.¹⁴ Vojna moć i spremnost države da brani svoj teritorij i interese također su ključni za nacionalnu sigurnost. Obrambena politika mora biti usmjerena na održavanje sposobnosti odvratanja i zaštite od svih oblika vanjskih i unutarnjih prijetnji.¹⁵ Država mora osigurati da njezine institucije djeluju učinkovito, transparentno i u skladu sa zakonom. Korupcija, neučinkovitost i pravna nesigurnost mogu oslabiti nacionalnu sigurnost stvarajući prostor za destabilizaciju i nezadovoljstvo među građanima.¹⁶

Ekološka stabilnost također je ključan čimbenik nacionalne sigurnosti. Klimatske promjene, zagađenje i eksploatacija prirodnih resursa mogu dovesti do sukoba, migracija i

¹⁰ *Isto*, 14.

¹¹ *Isto*, 15.

¹² *Isto*, 16.

¹³ *Isto*, 17.

¹⁴ *Isto*, 18.

¹⁵ *Isto*, 19.

¹⁶ *Isto*, 20.

drugih sigurnosnih prijetnji. Održivo upravljanje prirodnim resursima i zaštita okoliša nužni su za dugoročnu sigurnost države.¹⁷

Očuvanje nacionalnog identiteta, jezika, kulture i tradicije ključni su za društvenu koheziju i jedinstvo. Kulturna i nacionalna identifikacija s državom povećava otpornost društva na vanjske i unutarnje prijetnje te doprinosi ukupnoj stabilnosti.¹⁸

Uzimajući u obzir sve navedeno, nacionalna sigurnost nije samo pitanje vojne obrane, već i širi koncept koji obuhvaća sve aspekte državnog života i funkcioniranja. U kontekstu Republike Hrvatske, nacionalna sigurnost suočena je s različitim izazovima, od geopolitičkih prijetnji i demografskih promjena, do klimatskih rizika i potrebe za očuvanjem kulturnog identiteta. Stoga, analiza demografskih čimbenika, kao ključnih elemenata u izgradnji i održavanju nacionalne sigurnosti, predstavlja temeljno pitanje koje zahtijeva detaljnu i sustavnu obradu

2. 1. Uspostava i razvoj sustava domovinske sigurnosti u Republici Hrvatskoj

Uspostava i razvoj sustava domovinske sigurnosti u Republici Hrvatskoj predstavljaju ključne elemente za jačanje nacionalne sigurnosti, posebno u kontekstu suočavanja s modernim izazovima i prijetnjama. Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske jasno definira potrebu za razvijanjem suvremenog, sveobuhvatnog, racionalnog i učinkovitog sustava domovinske sigurnosti, koji odgovara tradiciji i specifičnim potrebama Republike Hrvatske. Ovaj sustav trebao bi osigurati usklađenu pripremu i provedbu propisa kojima se definiraju mjere i postupci sigurnosne zaštite od važnosti za nacionalnu sigurnost, s posebnim naglaskom na zaštitu kritične infrastrukture.

Zakonom o sustavu domovinske sigurnosti, donesenim u listopadu 2017. godine, uspostavljen je formalni zakonski okvir koji omogućava daljnji razvitak ovog sustava. Sustav domovinske sigurnosti, prema ovom zakonu, podrazumijeva usklađeno djelovanje svih njegovih sastavnica, omogućujući tako realizaciju Strategije nacionalne sigurnosti kroz provedbu specifičnih zadaća i aktivnosti koje se odnose na upravljanje sigurnosnim rizicima. Ovaj sustav također uključuje evaluaciju organizacije i funkcioniranja sustava domovinske sigurnosti kao cjeline. Zadaće najvećeg broja sastavnica ovog sustava posebno su usmjerene na ostvarivanje prvog i trećeg strateškog cilja Strategije nacionalne sigurnosti, koji su od posebnog

¹⁷ Vlada Republike Hrvatske, „Strategija nacionalne sigurnosti“ (Zagreb), Narodne Novine, 2017., 21.

¹⁸ *Isto*

značaja za rad Ministarstva unutarnjih poslova, Hrvatske vojske, sigurnosno-obavještajnog sustava i drugih relevantnih tijela.¹⁹

Jedna od ključnih komponenti Zakona o sustavu domovinske sigurnosti je uspostava Koordinacije za sustav domovinske sigurnosti. Ova je koordinacija održala svoju prvu konstituirajuću sjednicu 23. studenoga 2017. godine, na kojoj je donesen Poslovnik o radu, dok je Godišnji plan rada Koordinacije za 2018. godinu usvojen na sjednici Vijeća za nacionalnu sigurnost 21. prosinca 2017. godine. Plan rada Koordinacije definira specifične ciljeve i aktivnosti koje su usmjerene na ostvarivanje ciljeva definiranih Zakonom o sustavu domovinske sigurnosti. Godišnjim planom rada definirano je devet specifičnih ciljeva s ukupno 28 aktivnosti, uključujući izradu standardnih operativnih procedura za upravljanje u velikim nesrećama, katastrofama i kriznim stanjima, a krajnji cilj bio je izrada priručnika za upravljanje u izvanrednim i kriznim stanjima u 2019. godini.²⁰

Provedba vježbi za testiranje funkcioniranja sustava upravljanja kriznim stanjima bila je od iznimne važnosti. U tom su kontekstu provedene vježbe poput "Kibernetički štit 2018" i "Sigurnost 18". Vježba "Kibernetički štit 2018" okupila je članove Koordinacije za sustav domovinske sigurnosti, predstavnike operativnih snaga civilne zaštite te predsjednike udruga općina, gradova i županija. Cilj ove vježbe bio je povećanje svijesti o ozbiljnosti kibernetičkih prijetnji u odnosu na kritične infrastrukture te definiranje mogućih nedostataka i prostora za poboljšanja u dijelu propisa vezanih uz radne procese i infrastrukturu izloženu kibernetičkim prijetnjama.²¹

Vježba "Sigurnost 18" održana je u dva dijela tijekom svibnja 2018. godine. Prvi dio, vježba strateške razine, održana je u Simulacijskom središtu Hrvatske vojske 11. svibnja 2018. godine, kao računalno potpomognuta vježba. Drugi dio, vježba na zemljištu s postrojbama, održan je od 15. do 17. svibnja 2018. u Operativnom vatrogasnom zapovjedništvu Divulje i na području triju županija: Zadarske, Šibensko-kninske i Splitsko-dalmatinske. Opći cilj vježbe bio je provjera sposobnosti tijela sustava domovinske sigurnosti u odgovoru na krizne situacije, s posebnim naglaskom na pripreme za protupožarnu sezonu. Ova vježba rezultirala je potvrdom

¹⁹ Vlada Republike Hrvatske, „Izješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb),2019., 13.

²⁰ *Isto*, 14.

²¹ *Isto*

sposobnosti sustava upravljanja krizama, što je bilo ključno tijekom protupožarne sezone 2018. godine.²²

U sklopu aktivnosti za razvoj sustava domovinske sigurnosti izrađena su dva važna dokumenta koji daju smjernice za razvoj i unaprjeđenje sustava kibernetičke sigurnosti u Republici Hrvatskoj. Prvi dokument bavi se organizacijskim položajem tijela za kibernetičko djelovanje na nacionalnoj razini, dok se drugi odnosi na razvoj defenzivnih sposobnosti kibernetičkog djelovanja na nacionalnoj razini, s posebnim naglaskom na prikupljanje, obradu i distribuciju informacija važnih za planiranje zaštite i zaštitu sustava.²³

Jedan od ključnih ciljeva u okviru sustava domovinske sigurnosti bio je utvrđivanje popisa nacionalnih kritičnih infrastruktura te izrada analize rizika i sigurnosnih planova za upravljanje tim infrastrukturama. Ovi napori opisani su kao dio ostvarenja prvog strateškog cilja Strategije nacionalne sigurnosti.²⁴ Koordinacija za sustav domovinske sigurnosti održavala je redovite sjednice tijekom 2018. godine, uključujući četiri ključne sjednice koje su bile usmjerene na provođenje vježbi, analizu protupožarne sezone, te razmatranje nezakonitih migracija i informacijskih trendova. Djelovanje Koordinacije pokazalo je sposobnost sustava domovinske sigurnosti za optimalno djelovanje tijekom kriznih situacija, uključujući velike snježne padaline i poplave.²⁵

Uspostavljeni sustav domovinske sigurnosti omogućio je pravovremeno i učinkovito djelovanje svih relevantnih tijela, što je rezultiralo smanjenjem broja požara i opožarene površine tijekom protupožarne sezone 2018. godine u odnosu na 2017. godinu. Ovo je postignuto zahvaljujući bržem donošenju odluka i poboljšanom sustavu upravljanja.

2.2. Ekološka Hrvatska

U razdoblju obuhvaćenom izvješćem ostvarene su značajne mjere predviđene Strategijom poticanja inovacija Republike Hrvatske 2014. – 2020., čiji se ciljevi nastavljaju provoditi i u narednim godinama. Ove mjere uključuju dodjelu darovnica za kolaborativna istraživanja, povećanje kapaciteta istraživačkih institucija za privlačenje financijskih resursa za istraživanje, tehnološki razvoj i inovacije, uvođenje inovacijskih vaučera, kao i pružanje naprednih poslovnih usluga za potencijalne ulagače u sektorima visoke i srednje visoke

²² Vlada Republike Hrvatske, „Izvješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb),2019., 14.

²³ *Isto*, 15.

²⁴ *Isto*

²⁵ *Isto*

tehnologije. Poseban naglasak stavljen je na poticanje izvrsnosti industrije kroz primjenu naprednih tehnologija, uključujući ulaganje u obrambene tehnologije korištenjem gospodarskog segmenta NATO-a.²⁶ Kako bi se osigurala koordinacija i usmjerenje provedbe prioriteta iz strategije, u prosincu 2017. godine osnovano je Inovacijsko vijeće za industriju. Ovo tijelo je odgovorno za upravljanje provedbom Strategije poticanja inovacija Republike Hrvatske 2014. – 2020. godine te djeluje kao savjetodavno tijelo za Nacionalno inovacijsko vijeće. Inovacijsko vijeće igra ključnu ulogu u operativnoj provedbi utvrđenih nacionalnih inovacijskih prioriteta, predlažući mjere za poboljšanje inovacijskog sustava, izdajući obvezujuće preporuke dionicima inovacijskog sustava te predlažući reviziju ciljeva i prioriteta inovacijske politike. Ova koordinacija između različitih tijela ključna je za stvaranje učinkovitog inovacijskog sustava koji može odgovoriti na potrebe suvremenog gospodarstva.²⁷

Uz već postojeća vijeća, osnivanjem Nacionalnog inovacijskog vijeća 5. srpnja 2018. godine, stvoreni su uvjeti za objedinjavanje institucija nacionalnog inovacijskog sustava i uspješno upravljanje inovacijskim procesima. Glavni cilj ovog sinergijskog djelovanja između četiriju ključnih vijeća – Inovacijskog vijeća za industriju, Nacionalnog vijeća za znanost, visoko obrazovanje i razvoj tehnologija, Nacionalnog vijeća za razvoj ljudskih potencijala i Nacionalnog inovacijskog vijeća – je povećanje konkurentnosti hrvatskog gospodarstva kroz intenziviranje istraživačkih, razvojnih i inovacijskih aktivnosti te jačanje suradnje poslovnog sektora sa znanstveno-istraživačkim institucijama.²⁸ Donesen je i Zakon o državnoj potpori za istraživačko-razvojne projekte u srpnju 2018. godine, čime je stvoren pravni okvir za povećanje ulaganja privatnog sektora u istraživanje i razvoj. Ovaj zakon omogućava dodatno smanjenje porezne osnovice za troškove istraživačko-razvojnih projekata, čime se potiče suradnja poduzetnika s istraživačkim organizacijama te povećava broj poduzetnika koji ulažu u istraživanje i razvoj. Na prvoj sjednici Inovacijskog vijeća za industriju, održanoj 12. rujna 2018. godine, donesena je odluka o osnivanju tematskih inovacijskih vijeća, od kojih je svako usmjereno na jedno od pet prioritarnih područja Strategije pametne specijalizacije Republike Hrvatske za razdoblje od 2016. do 2020. godine: Zdravlje i kvaliteta života, Energija i održivi okoliš, Promet i mobilnost, Sigurnost te Hrana i bioekonomija.²⁹

²⁶ Vlada Republike Hrvatske, „Izješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb),2019., 22.

²⁷ *Isto*

²⁸ Vlada Republike Hrvatske, „Izješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb),2019., 23.

²⁹ *Isto*

Tematska inovacijska vijeća djeluju kao operativna tijela za svoja specifična prioritetna područja, s ciljem usmjeravanja razvoja i strateškog upravljanja. Ova vijeća, putem "odozdo prema gore" pristupa, nastoje povezati poslovni sektor, znanstveno-istraživačku zajednicu i državni sektor kako bi se ojačao proces poduzetničkog otkrivanja i usmjerile aktivnosti istraživanja i razvoja prema područjima koja najbolje odgovaraju hrvatskom inovacijskom potencijalu. Korištenjem sredstava Europske unije, ovim se mjerama nastoji unaprijediti konkurentnost hrvatskog gospodarstva, uz stvaranje novih i održivih radnih mjesta te povećanje produktivnosti.³⁰ Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, kao tijelo nadležno za politiku klimatskih promjena, provelo je niz aktivnosti usmjerenih na jačanje kapaciteta i osvješćivanje stručne i opće javnosti o utjecajima i rizicima koje donose klimatske promjene. U tom je kontekstu izrađena Strategija prilagodbe klimatskim promjenama koja sadrži procjene utjecaja klimatskih promjena na prirodne sustave i društvo. Također, osnovana je mrežna stranica za komunikaciju o temi klimatskih promjena kako bi se osigurao učinkovit prijenos informacija i podizanje svijesti o ovoj važnoj problematici.³¹

U sektoru električne energije zabilježen je porast ukupno instalirane snage proizvodnih postrojenja, što se prvenstveno odnosi na postrojenja koja koriste obnovljive izvore energije i kogeneracijska postrojenja. Ukupna priključna snaga elektrana na teritoriju Republike Hrvatske porasla je za 111 MW u odnosu na 2017. godinu, pri čemu su hidroelektrane i termoelektrane imale najveći udio u priključnoj snazi, dok su vjetroelektrane, elektrane na biomasu i sunčane elektrane činile manji, ali značajan dio tog kapaciteta. Ova struktura proizvodnje pokazuje fokus na obnovljive izvore energije i visokoučinkovite tehnologije, što je u skladu s ciljevima energetske politike Republike Hrvatske.³² Razvoj infrastrukture i sigurnost opskrbe energijom također su ključni prioriteti. Plinacro d.o.o., operator transportnog sustava plina, pojačao je aktivnosti na pripremi projekata vezanih za nove pravce dobave prirodnog plina te modernizaciju tehničke zaštite objekata u sustavu. Donesen je Plan prevencije o mjerama zaštite sigurnosti opskrbe plinom, a Zakon o terminalu za ukapljeni prirodni plin (LNG) donesen je u lipnju 2018. godine, čime je utvrđena strateška važnost LNG terminala za sigurnost opskrbe i diversifikaciju izvora plina u Hrvatskoj i regiji.³³

³⁰ Vlada Republike Hrvatske, „Izvješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb),2019., 23.

³¹ Vlada Republike Hrvatske, „Izvješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb),2019., 24.

³² *Isto*

³³ *Isto*, 25.

Održivim gospodarenjem šumama i šumskim zemljištima u Republici Hrvatskoj štite se egzistencijalne i gospodarske potrebe stanovništva, omogućuje se ruralni razvoj te osigurava zaštita šumskogospodarskog područja. Ukupna površina šuma i šumskog zemljišta u Hrvatskoj iznosi više od 2,7 milijuna hektara, od čega je 76 % u državnom vlasništvu, a 24 % u vlasništvu šumo-posjednika. Cilj gospodarenja ovim resursima je održivo korištenje šuma uz trajno poboljšanje njihovog stanja, čime se osigurava očuvanje biološke i krajobrazne raznolikosti te ublažavanje posljedica klimatskih promjena.³⁴ Vodno gospodarstvo igra ključnu ulogu u stvaranju povoljnih uvjeta za život stanovništva i gospodarski razvoj. Ulaganja u vodno-komunalnu infrastrukturu, zaštitu od štetnog djelovanja voda i projekte navodnjavanja provode se s ciljem osiguranja održivog pristupa vodi, zaštite voda od onečišćenja te očuvanja ekosustava. Ovi projekti važni su za održavanje kvalitete života i održivog razvoja u Hrvatskoj.³⁵

Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. godine usmjeren je na održiv ekonomski razvoj i konkurentnost poljoprivrednih gospodarstava uz očuvanje prirodnog okoliš. Različite mjere i ulaganja omogućuju modernizaciju poljoprivrednih gospodarstava, proširenje kapaciteta i poticanje ekološki prihvatljive poljoprivrede, čime se doprinosi očuvanju okoliša i biološke raznolikosti. Poljoprivredni i prerađivački sektor potiče se na korištenje obnovljivih izvora energije, čime se doprinosi održivom razvoju i energetskej neovisnosti.³⁶

U svim ovim sektorima vidljiv je kontinuirani napor Republike Hrvatske da postigne održiv razvoj, očuva okoliš i unaprijedi gospodarstvo, pri čemu su ključne mjere usmjerene na modernizaciju, inovacije i učinkovito korištenje prirodnih resursa. Ove mjere usklađene su s europskim standardima i ciljevima, čime Hrvatska nastoji održati korak s razvojem suvremene ekonomije i očuvanjem okoliša.

2.3. Demografska obnova i revitalizacija hrvatskog društva

S obzirom na složene demografske izazove s kojima se Republika Hrvatska suočava, posljednjih godina poduzete su brojne mjere s ciljem povećanja nataliteta i poticanja demografske obnove. Jedan od ključnih koraka u tom smjeru bila je primjena Zakona o roditeljnim i roditeljskim potporama, kojim se izravno štiti majčinstvo, olakšava usklađivanje

³⁴ Vlada Republike Hrvatske, „Izvješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb), 2019., 26.

³⁵ *Isto*, 27.

³⁶ *Isto*, 28.

obiteljskih i profesionalnih obveza, potiče natalitet i omogućuje veće sudjelovanje očeva u ranom podizanju i odgoju djece. Ovaj zakon, koji je sastavni dio sustava obiteljske politike i socijalne sigurnosti, omogućuje roditeljima da se posvete njezi i brizi o djetetu, što ima dugoročne pozitivne učinke na demografske trendove u zemlji.³⁷ Jedna od važnijih mjera demografske politike bilo je povećanje visine novčanih potpora kroz izmjene Zakona o roditeljskim i roditeljskim potporama, koje su stupile na snagu 1. srpnja 2017. godine. Te izmjene uključuju povećanje maksimalnog iznosa naknade plaće za vrijeme korištenja roditeljskog dopusta za zaposlene roditelje, povećanje visine novčane naknade za nezaposlene roditelje te za zaposlene roditelje koji ne ispunjavaju zakonom propisane uvjete staža osiguranja, kao i povećanje naknada za roditelje djece s težim smetnjama u razvoju. Ove mjere usmjerene su na poboljšanje materijalnih uvjeta za obitelji s djecom, čime se nastoji stvoriti povoljnije okruženje za rađanje i odgoj djece.³⁸

Radi učinkovitijeg djelovanja pronatalitetne i populacijske politike, predložene su izmjene i dopune Zakona o doplatku za djecu, koje su stupile na snagu 1. srpnja 2018. godine.³⁹ Ovim zakonom omogućeno je podizanje razine dohodovnog cenzusa kao uvjeta za ostvarivanje prava na doplatku za djecu, čime je proširen krug potencijalnih korisnika doplatka. Također, uveden je pronatalitetni dodatak u iznosu od 500,00 kuna za treće i četvrto dijete, što predstavlja važan korak u pružanju dodatne pomoći obiteljima i poticanju pozitivnih demografskih kretanja.⁴⁰ Ministarstvo za demografiju, obitelj, mlade i socijalnu politiku provelo je program podrške poboljšanju materijalnih uvjeta u predškolskim ustanovama i dječjim vrtićima, kao dio šire strategije demografske revitalizacije. Cilj ovog programa je osiguranje adekvatnog institucionalnog zbrinjavanja sve djece predškolske dobi na području jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave. Program uključuje sufinanciranje izgradnje, nadogradnje, sanacije i opremanja dječjih vrtića, čime se poboljšavaju uvjeti za odgoj i obrazovanje najmlađih.⁴¹

U sklopu projekta "Unaprjeđenje usluga za djecu u sustavu ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja", provode se aktivnosti usmjerene na usklađivanje obiteljskog i poslovnog života, uključujući produljenje radnog vremena dječjih vrtića i uvođenje novih programa koji

³⁷ Vlada Republike Hrvatske, „Izješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb),2019., 33.

³⁸ *Isto*

³⁹ *Isto*, 33.

⁴⁰ *Isto*, 34.

⁴¹ Vlada Republike Hrvatske, „Izješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb),2019., 34.

omogućuju veću dostupnost i priuštivost usluga predškolskog odgoja. Ovaj projekt, vrijedan 300.000.000 kuna, osmišljen je kako bi se olakšalo roditeljima balansiranje između obiteljskih i profesionalnih obveza, te kako bi se poboljšala kvaliteta života obitelji s malom djecom.⁴² Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta, u sklopu napora za zaustavljanje depopulacije i poticanje regionalnog razvoja, povlači sredstva iz europskih fondova za podršku poslovanja poduzeća. Kroz ove inicijative malim i srednjim poduzećima koja nemaju pristup tradicionalnim financijskim izvorima omogućeno je financiranje održivih projekata koji doprinose gospodarskom razvoju i stvaranju radnih mjesta, čime se također nastoji spriječiti daljnje iseljavanje stanovništva iz ruralnih područja.⁴³

U okviru Prioritetne osi 3 Poslovna konkurentnost, osigurana su bespovratna sredstva, zajmovi i jamstva za 1981 projekt, ukupne vrijednosti 2,6 milijardi kuna.⁴⁴ Ova sredstva omogućuju realizaciju projekata razvoja poduzetništva i gospodarskog oporavka u vrijednosti od oko 5,8 milijardi kuna. Pored toga, Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije provodi program integrirane fizičke, gospodarske i socijalne regeneracije malih gradova na ratom pogođenim područjima, s ciljem smanjenja socijalne nejednakosti i poticanja održivog razvoja u tim sredinama.⁴⁵ Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske unije provodi i nacionalne mjere za ravnomjerni razvoj svih krajeva Republike Hrvatske, kroz Program održivog razvoja lokalne zajednice i Program podrške regionalnom razvoju. Ovi programi pružaju podršku slabije razvijenim područjima, s ciljem jačanja njihove konkurentnosti i sprječavanja iseljavanja stanovništva. Projekti koji se sufinanciraju uključuju komunalnu, socijalnu i gospodarsku infrastrukturu, a njihov je cilj osigurati održiv gospodarski i društveni razvoj.⁴⁶

Na kraju, Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020. godine omogućuje razvoj života u ruralnim područjima kroz ulaganje u infrastrukturu, obrazovanje i stvaranje radnih mjesta. Ovaj program ima za cilj očuvanje ruralnog stanovništva i smanjenje negativnih demografskih trendova, čime se doprinosi generacijskoj obnovi i održivom razvoju hrvatskog sela.⁴⁷

⁴² Vlada Republike Hrvatske, „Izvješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb),2019., 35.

⁴³ *Isto*, 35.

⁴⁴ *Isto*, 35.

⁴⁵ *Isto*, 36.

⁴⁶ *Isto*, 36.

⁴⁷ Vlada Republike Hrvatske, „Izvješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb),2019., 37.

2.4. Zaštita stanovništva te kritičkih infrastruktura

Krajem 2017. godine i početkom 2018. godine, Republika Hrvatska poduzela je važne korake u jačanju svojih kapaciteta za zaštitu nacionalne sigurnosti. Ministarstvo unutarnjih poslova pristupilo je ustrojavanju novih jedinica unutar Ravnateljstva policije, uključujući Službu kibernetičke sigurnosti i Odjel za informacije o putnicima u zračnom prometu. Ove nove ustrojstvene jedinice značajno su pojačale kapacitete hrvatske policije, posebice u području zrakoplovne jedinice, koja igra ključnu ulogu u različitim aspektima sigurnosti, zaštite i spašavanja stanovništva. Ova ulaganja i reorganizacija omogućili su bolju pripravnost i odgovor na suvremene sigurnosne izazove.⁴⁸ Ministarstvo unutarnjih poslova također je nastavilo s provođenjem mjera za zaštitu državne granice, posebno vanjske granice Europske unije. U tom kontekstu, kapaciteti su dodatno pojačani kroz tehničku opremljenost i izgradnju infrastrukture, kao i kroz suradnju s Frontexom, europskom agencijom za graničnu i obalnu stražu. Frontex je pružio podršku Hrvatskoj putem angažmana specijaliziranih zrakoplova za nadzor granice iz zraka, čime je značajno unaprijeđena sposobnost nadzora i zaštite granice.⁴⁹

U cilju jačanja kompetencija i stručnosti kadrova, Ministarstvo unutarnjih poslova uskladilo je sadržaj nastavnih predmeta za policajce, kriminaliste i specijaliste kriminaliste. Ove prilagodbe omogućile su poboljšanje znanja i vještina nužnih za učinkovito obavljanje poslova zaštite i sigurnosti stanovništva te kritične infrastrukture. Kritična infrastruktura (KI) predstavlja ključne sektore unutar države čije neometano i pouzdano funkcioniranje osigurava stabilnost i sigurnost društva. U različitim državama ovi sektori su različito definirani, ali informacijsko-komunikacijski, energetske i vodno-prehrambeni sektori univerzalno su prepoznati kao ključni. Njihova funkcionalnost ima dalekosežne posljedice na lokalnoj i međunarodnoj razini, a svaka kriza u ovim sektorima može eskalirati i zahtijevati koordinirani međunarodni odgovor.⁵⁰ Kritične infrastrukture su od presudne važnosti za svakodnevno funkcioniranje države, no upravo ta važnost čini ih ranjivim. Povijesno su napadi na KI bili usmjereni na potporu širim vojnim ciljevima, no u suvremenom kontekstu, napadi na KI često su primarni cilj, s ciljem nametanja volje napadnutoj strani bez direktne vojne konfrontacije. Ovi napadi naglašavaju potrebu za redefiniranjem sigurnosti kao stanja i procesa, posebno u svjetlu hibridnih prijetnji.⁵¹ Sigurnosno-obavještajna agencija (SOA) nastavlja igrati ključnu ulogu u prikupljanju i analizi podataka važnih za nacionalnu sigurnost, pružajući obavještajnu

⁴⁸ Isto, 3.

⁴⁹ Isto, 3.

⁵⁰ AKRAP, G. (2019). 37 - 49

⁵¹ Isto

podršku državnim tijelima u donošenju odluka. Godišnje smjernice za rad sigurnosno-obavještajnih agencija za 2018. godinu izrađene su u skladu sa Strategijom nacionalne sigurnosti, s posebnim naglaskom na obveze sigurnosno-obavještajnih agencija unutar sustava domovinske sigurnosti.⁵² Strategija nacionalne sigurnosti prepoznaje složenost sigurnosnih prilika u Republici Hrvatskoj i okolnom području, te važnost brzog i učinkovitog odgovora na nepredvidive promjene. Sigurnosno-obavještajna agencija razvija sposobnosti proaktivnog djelovanja, što uključuje rano prepoznavanje prijetnji, rizika i izazova kroz prikupljanje i analizu podataka. Posebna pozornost posvećena je kvantifikaciji i međuovisnosti rizika, poboljšanju izvješćivanja, unapređenju obavještajne analitike te primjeni digitalnih inovacija.⁵³

Tijekom 2018. godine, Sigurnosno-obavještajna agencija usmjerila se na nekoliko ključnih područja, uključujući terorizam, radikalizam, ekstremizam, te djelovanja stranih država koja mogu predstavljati sigurnosnu prijetnju. Dodatno, agencija je pratila političke, društvene i sigurnosne procese u okruženju, te globalne sigurnosne izazove koji utječu na interese Republike Hrvatske. Organizirani kriminalitet, korupcija, te gospodarski i financijski procesi također su bili u fokusu agencije zbog njihovog potencijala da ugroze nacionalnu sigurnost.⁵⁴

U isto vrijeme, Sigurnosno-obavještajna agencija aktivno je sudjelovala u međunarodnoj suradnji, posebno unutar europskih sigurnosno-obavještajnih platformi te NATO-a. Ova suradnja omogućila je razmjenu informacija i razvoj zajedničkih sposobnosti u odgovoru na sigurnosne prijetnje. Regulativa Europske unije, posebno ona koja se odnosi na zaštitu osobnih podataka, statusna pitanja stranaca i mjere tajnog prikupljanja podataka, imala je značajan utjecaj na rad i razvoj agencije.⁵⁵ Vojna sigurnosno-obavještajna agencija (VSOA) također je bila aktivno uključena u pružanje sigurnosno-obavještajne potpore Ministarstvu obrane i Oružanim snagama Republike Hrvatske. Agencija je prikupljala podatke o aktivnostima koje su mogle ugroziti obrambenu sigurnost države, te je pružala obavještajne, protuobavještajne i sigurnosne informacije koje su omogućile preventivno djelovanje protiv prijetnji. Posebna pažnja posvećena je novim sigurnosnim izazovima poput prijetnji u kibernetičkom prostoru, hibridnim prijetnjama i informacijskom ratovanju.⁵⁶ Vojna sigurnosno-

⁵² Vlada Republike Hrvatske, „Izvješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb),2019., 4.

⁵³ *Isto*

⁵⁴ *Isto*

⁵⁵ *Isto*, 5.

⁵⁶ *Isto*, 5.

obavještajna agencija prilagodila je svoje aktivnosti novim strateškim aktima i sigurnosnim prijetnjama kroz preustroj i optimizaciju radnih procesa. U suradnji s drugim tijelima sigurnosno-obavještajnog sustava, VSOA je pridonijela sigurnosti vojnih objekata, infrastrukture i osoblja te je nastavila aktivnu suradnju u okviru NATO-a i Europske unije. Ova suradnja uključivala je redovitu razmjenu informacija i sudjelovanje u radnim skupinama i tijelima nadležnima za sigurnosno-obavještajno funkcionalno područje.⁵⁷

Migracija stanovništva u svojoj biti predstavlja proces promjene mjesta stanovanja, prebivališta, života i rada, pri čemu dolazi do preseljenja u novu sredinu, što posljedično donosi promjene u društvenim, gospodarskim i životnim uvjetima. Ove promjene oblikuju novo društveno i radno okruženje. Tijekom i nakon migracijskih kretanja, promjene različitih intenziteta neizbježno utječu na obje strane – i na sredinu iz koje se iseljava i na onu u koju se doseljava. Iseljenici i doseljenici suočavaju se s izazovima prilagodbe, složenosti i potencijalnim teškoćama, dok istovremeno nose sa sobom i priliku za povezivanje starih i novih vrijednosti iz napuštenih i prihvaćenih zajednica.⁵⁸ U borbi protiv nezakonitih migracija, Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske intenzivno ulaže sve svoje resurse i napore u provedbu ključnih aktivnosti na vrlo aktivnoj zapadno-balkanskoj ruti, koja prolazi kroz Bosnu i Hercegovinu te Crnu Goru. Ovaj pravac od izuzetne je važnosti za nadzor sigurnosti i stvaranje uvjeta za povratak normalnom funkcioniranju Schengenskog prostora, što je strateški cilj i nacionalni prioritet Hrvatske. Tijekom 2018. godine, gotovo svi tehnički preduvjeti za ulazak Hrvatske u Schengenski prostor su ispunjeni, što je značajan korak prema ostvarenju ovog cilja.⁵⁹

Jedan od ključnih elemenata u naporima za suzbijanje nezakonitih migracija na zapadno-balkanskom pravcu jest intenzivna suradnja i komunikacija s državama jugoistočne Europe. Ova suradnja odvija se na dvije razine – političkoj, gdje Hrvatska podržava izgradnju prihvatnih kapaciteta i usvajanje statusnih sporazuma, te operativnoj, koja uključuje borbu protiv krijumčara migranata i svakodnevnu suradnju graničnih policija, uključujući mješovite ophodnje.⁶⁰ Zbog povećanog migracijskog pritiska, Hrvatska je bila prisiljena pojačati zaštitu svoje vanjske granice Europske unije, što je rezultiralo upućivanjem dodatnog broja policijskih

⁵⁷ *Isto*, 6.

⁵⁸ ŠTERC, S. (2023). Hrvatski demografski i migracijski nesklad, 13 - 32

⁵⁹ Vlada Republike Hrvatske, „Izvješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb), 2019., 10.

⁶⁰ Vlada Republike Hrvatske, „Izvješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb), 2019., 10.

službenika na te granične prijelaze. Ovi dodatni operativni troškovi doveli su do značajnih financijskih izdataka, zbog čega je Ministarstvo unutarnjih poslova zatražilo i dobilo financijsku potporu Europske komisije u iznosu od 6.788.901,28 eura.⁶¹

Za jačanje tehničke opremljenosti granice i kapaciteta granične policije, tijekom 2018. godine ugovoreni su projekti ukupne vrijednosti 34.528.821,55 eura, koristeći sredstva Fonda za unutarnju sigurnost (ISF). Nabavljena oprema uključuje 60 terenskih vozila za nadzor državne granice, stacionarni sustav za nadzor granice s Bosnom i Hercegovinom i Crnom Gorom, stacionarne dnevno-noćne kamere velikog dometa, sedam bespilotnih letjelica i drugo. Važno je napomenuti da je, nakon preispitivanja na sredini financijskog razdoblja, Ministarstvu unutarnjih poslova dodijeljen dodatni iznos od 10.406.014 eura iz Fonda za unutarnju sigurnost, kako bi se omogućila nabava dodatne opreme za zelenu granicu i osigurala bolja zaštita vanjske granice Europske unije.⁶² Kako bi se poboljšalo upravljanje vanjskim granicama, spriječili nezakoniti ulasci i pojednostavilo upravljanje migracijskim tokovima, donesena je Uredba Europskog parlamenta i Vijeća o uspostavi sustava ulaska i izlaska. U svrhu implementacije ovog sustava u Republici Hrvatskoj, Ministarstvu unutarnjih poslova dodijeljena su sredstva u iznosu od 6,4 milijuna eura. Ovaj sustav će omogućiti bolji nadzor i kontrolu ulazaka i izlazaka, čime će se dodatno ojačati sigurnost i integritet granica Europske unije.⁶³

Terorizam predstavlja jedan od najsloženijih društveno-političkih sigurnosnih fenomena našeg vremena i neizostavna je tema u gotovo svim raspravama o nacionalnoj, međunarodnoj i globalnoj sigurnosti. Terorizam, kao pojava i kao predmet dugogodišnjeg istraživanja u različitim znanstvenim područjima, karakterizira izostanak jedinstvene definicije, što se može pripisati njegovom ključnom elementu – političkom kontekstu. Naime, terorizam, kao sredstvo pritiska na procese političkog odlučivanja na lokalnoj, regionalnoj, međunarodnoj ili globalnoj razini, uspostavlja znatno čvršće veze između sigurnosnih i političkih aspekata društva nego bilo koja druga sigurnosna pojava.⁶⁴ U raspravama o terorizmu, važno je naglasiti da je Republika Hrvatska, implementirajući Okvirnu odluku Vijeća od 13. lipnja 2002. o suzbijanju terorizma (2002/475/PUP) i Direktivu Europskog parlamenta i Vijeća 2017/541 o suzbijanju terorizma i zamjeni navedene Okvirne odluke, prihvatila okvire Europske unije koji definiraju

⁶¹ *Isto*, 10.

⁶² *Isto*, 11.

⁶³ *Isto*, 11.

⁶⁴ MAMIĆ, K. (2019). 165

terorizam. Ovi pravni okviri zahtijevaju da svaka država članica EU-a u svoje nacionalno zakonodavstvo pri definiranju terorizma obavezno uključi element nasilja.⁶⁵

Specifičnosti suvremenog terorizma kao sigurnosne prijetnje u odnosu na druge izvore nesigurnosti leže u njegovim karakteristikama. Prije svega, terorizam je potrebno promatrati kroz prizmu njegove asimetričnosti. Asimetričnost se očituje u značajnim razlikama između suprotstavljenih strana i njihovih interesa. Upravo zbog ove asimetričnosti, terorističke organizacije, skupine ili pojedinci često koriste modalitete koji s najmanje resursa nanose najveću štetu suprotstavljenoj strani, iskorištavajući sve njene slabosti.⁶⁶ Zbog stalnog traganja za novim modalitetima djelovanja, terorističke organizacije i skupine gotovo svakodnevno pronalaze nove pristupe kojima nastoje zadati što snažnije udarce državama u ostvarivanju svojih ciljeva. Ova sposobnost prilagodbe i inovacije čini terorizam izrazito opasnim i teško predvidivim fenomenom, koji zahtijeva stalnu prilagodbu i unapređenje mjera sigurnosti.⁶⁷

3. Formiranje i razvoj Hrvatskog identiteta

Hrvatski identitet, kao jedinstvena nacionalna svijest, razvijao se kroz stoljeća, prolazeći kroz različite faze oblikovanja i redefiniranja. Pokušaji stvaranja jedinstvenog hrvatskog identiteta, poznati kao protonacionalna hrvatska ideologija, najizraženiji su u djelima Pavla Rittera Vitezovića, koji je nastojao osmisliti jedinstvenu viziju hrvatske nacije. Na području koje danas obuhvaćaju hrvatska nacija i država, sve do 19. stoljeća postojali su brojni identiteti zasnovani na etničkoj ili teritorijalnoj pripadnosti, od kojih su se samo neki identificirali pod imenom "Hrvatska". No, hrvatska „mikroglobalizacija“ započela je već prije 19. stoljeća, potaknuta potrebom za jedinstvom u borbi protiv Osmanlija.⁶⁸

Tijekom tog razdoblja, otpor Osmanlijama stvorio je uvjete u kojima su različitosti bile suzbijane u korist stvaranja jedinstvenog identiteta. Protestantizam nije opstao među Hrvatima, a pravoslavlje se nastojalo asimilirati unijačenjem. Nakon oslobađanja dijelova hrvatskih zemalja, muslimansko stanovništvo nije moglo ostati, a njihovi su vjerski objekti sustavno uništavani. Ova netrpeljivost prema različitostima nastavila se kroz stoljeća, od sredine 16. stoljeća pa sve do kraja 20. stoljeća, dok su se činili važni koraci prema oblikovanju suvremene nacije i jedinstvenog identiteta.⁶⁹ U 20. stoljeću, proces formiranja hrvatskog identiteta doživio

⁶⁵ *Isto*, 166 – 167.

⁶⁶ *Isto*, 168.

⁶⁷ *Isto*, 169 – 170.

⁶⁸ BUDAK, N, (2010). 1.

⁶⁹ *Isto*, 2.

je svoj najdramatičniji razvoj. U ovom periodu, uz velika stradanja pripadnika hrvatske nacije, gotovo su u potpunosti nestali Talijani, Nijemci i Židovi, a broj Srba je značajno smanjen, unatoč djelomičnom povratku izbjeglog srpskog stanovništva posljednjih godina. No, hrvatska inteligencija, unutar institucija poput Sveučilišta, Akademije, Matice hrvatske i muzeja, nastojala je stvoriti privid jedinstvenog nacionalnog identiteta kroz stvaranje jedne povijesti i jednog jezika.⁷⁰

Jedinstveni identitet morao je imati određene ključne elemente. Prvo, hrvatski jezik postao je centralna komponenta identiteta, uz minimalnu toleranciju dijalekata. Latinično pismo postalo je standard, dok su povremena podsjećanja na uporabu glagoljice i ćirilice ostala sporedna. Pripadnost zapadnom civilizacijskom krugu i katoličanstvu dodatno je učvršćivala osjećaj zajedništva. Ideja tisućljetne hrvatske kulture, simbolizirane pleternom ornamentikom, također je postala važan dio identiteta, iako su ti motivi zajednički širokom europskom području.⁷¹ Identitet hrvatske nacije, oblikovan u drugoj polovici 19. stoljeća i prvim desetljećima 20. stoljeća, bio je rezultat kombinacije različitih mitologema koji su se prilagođavali potrebama političkih stranaka ili ideologija. Unutar tog procesa, identitet je često stvaran „protiv“ drugih, a ne „za“ sebe, što je dovelo do njegove fragmentacije i prilagodbe različitim ideološkim okvirima. Tako je hrvatski identitet, unatoč nastojanjima da se prikaže kao jedinstven, često postojao samo kao ideal, dok su stvarno egzistirali različiti, parcijalni identiteti prilagođeni potrebama njihovih nositelja.⁷²

Tijekom Drugog svjetskog rata, glavne sukobljene ideologije pokušale su hrvatski identitet opteretiti radikalnim nacionalizmom i komunizmom, ali u svojoj suštini, taj identitet ostao je nepromijenjen. Većina stanovništva, posebno u ruralnim krajevima, nastavila je održavati lokalne identitete, dok je u urbanim sredinama nacionalni identitet doživio snažan povratak u 1990-ima, izražavajući se kroz kulturne oblike poput tamburaške glazbe i naivne umjetnosti.⁷³

4. Ideja Države

Ideja države predstavlja jedan od najnešvatljivijih, ali istovremeno i najvažnijih elemenata suvremenih političkih i društvenih modela. Ona nije samo apstraktan pojam, već središnji koncept koji definira strukturu i funkciju države. Država se ne može svesti samo na

⁷⁰ Isto, 3.

⁷¹ Isto, 4.

⁷² BUDAK, N, (2010). 5.

⁷³ Isto, 6 -7.

svoju fizičku osnovu i institucije, iako su one neizbježno povezane s njom. Fizička osnova države jednostavno postoji i s njom se mora upravljati, dok institucije služe za održavanje reda, upravljanje i osiguranje funkcioniranja države. Međutim, funkcionalna logika tih institucija često nije dovoljna da bi se u potpunosti definirao koncept države.⁷⁴ Kenneth Dyson upozorava na pogrešku poistovjećivanja ideje države s njezinim aparatom. Ova kritika posebno je vidljiva u kontekstu Europske zajednice, koja posjeduje brojne institucije, ali te institucije nisu uspjele stvoriti jedinstvenu, koherentnu europsku superdržavu zbog nedostatka zajedničkog cilja i svrhe. Institucije same po sebi nisu dovoljne da bi definirale cjelokupnost države; potrebna je jasna vizija koja će usmjeriti djelovanje tih institucija prema zajedničkom cilju. Država mora imati jasno definiranu svrhu i oblik, a to je ono što čini njezin politički identitet.⁷⁵

Pojam nacionalne sigurnosti često je usko povezan s idejom nacije, što otvara pitanja o međusobnom odnosu nacije i države. Nacija se definira kao skupina ljudi koji dijele zajedničku kulturu, jezik, i često etničku pripadnost, i koji žive na određenom teritoriju. Kada se nacija i država podudaraju, svrha države postaje zaštita i očuvanje kulturnog identiteta te zajednice. Ova simbioza između nacije i države daje snažan identitet u međunarodnom kontekstu, kao i čvrstu domaću legitimnost, koja može izdržati i najteže izazove poput revolucionarnih preokreta ili stranih okupacija.⁷⁶ Međutim, čista ideja nacije-države sugerira da nacija prethodi državi, te da država postoji prvenstveno kako bi zaštitila i izrazila tu naciju. Prema Ustavu RH (čl. 1. stavak 2) „U Republici Hrvatskoj vlast proizlazi iz naroda i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih državljana“, a „narod ostvaruje vlast izborom svojih predstavnika i neposrednim odlučivanjem“ (čl. 1. st. 3). Država stoga postaje instrument u službi nacije, osiguravajući joj mjesto u međunarodnoj areni. Ovaj model najbolje se vidi na primjerima država kao što su Japan, gdje nacija daje oblik državi, a država zauzvrat štiti interese nacije.⁷⁷

Model nacije-države prikazuje naciju kao entitet koji stvara državu, gdje država igra ključnu ulogu u oblikovanju i očuvanju nacionalnog identiteta. Ovaj proces najlakše se odvija kada populacija u velikoj mjeri naseljava prazan ili slabo naseljen teritorij, kao što je bio slučaj u Sjedinjenim Američkim Državama, Australiji i mnogim zemljama Latinske Amerike. U tim slučajevima, država aktivno generira i propagira kulturne elemente poput jezika, umjetnosti i zakona, dok istovremeno stvara specifičan, državno-nacionalni identitet. No, ovaj proces nije uvijek jednostavan. Često dolazi do sukoba između prirodnih nacija i pokušaja država da stvore

⁷⁴ BUZAN, B., (1983). 44.

⁷⁵ *Isto*

⁷⁶ *Isto*, 45.

⁷⁷ *Isto*, 46.

nacije koje se podudaraju s njihovim granicama. Primjeri poput građanskog rata u Nigeriji i borbe Kurda ilustriraju ovu složenost. Jasno je da veza između nacije i države može donijeti velike prednosti, poput ujedinjenja snaga i lakše komunikacije, ali također može izazvati konflikte i podjele.⁷⁸

Iz ovog razmatranja proizlazi da veza između države i nacije nije jednostavna, te da će nacija kao ideja države, posebno u kontekstu nacionalne sigurnosti, uvijek biti složena i izazovna. Model nacije-države, kao što se vidi na primjeru Japana, pokazuje kako nacija može prethoditi državi i oblikovati njezinu svrhu i identitet, ali isto tako postavlja pitanje koliko je ta simbioza univerzalna i primjenjiva u različitim povijesnim i kulturnim kontekstima.

4.1. Prijetnje i ranjivosti u kontekstu nacionalne sigurnosti

Prema Barryju Buzanu u knjizi *"People, States, and Fear"*, koncept nacionalne sigurnosti ne može se ograničiti na jednostavne ili površinske mjere zaštite države. Umjesto toga, sigurnost mora biti shvaćena kao multidimenzionalni koncept koji uključuje političke, vojne, ekonomske, društvene i ekološke aspekte. U svojoj analizi, Buzan naglašava da se pojam sigurnosti ne odnosi samo na fizičko preživljavanje države, već i na zaštitu identiteta, suvereniteta i društvene kohezije. U tom kontekstu, prijetnje i ranjivosti postaju ključni elementi koje treba razumjeti kako bi se osigurala cjelovita zaštita državnog aparata.⁷⁹ Također, Buzan analizira državu kao objekt sigurnosti, no ističe da je to samo prvi korak. Potrebno je produbiti razumijevanje prijetnji koje su usmjerene na državu, kao i ranjivosti koje te prijetnje iskorištavaju. Prijetnje i ranjivosti često su povezane i teško ih je odvojiti. Prijetnja može proizlaziti iz vanjskih izvora, kao što su agresivne politike susjednih država, ali se njena ozbiljnost uvelike povećava ako je država ranjiva—bilo zbog svojih unutarnjih slabosti, kao što su politička nestabilnost, ekonomska slabost ili socijalna fragmentacija.⁸⁰ Primjer Poljske, koji Buzan koristi kao studiju slučaja, ilustrira ovu interakciju prijetnji i ranjivosti. Poljska je povijesno bila ranjiva zbog svog položaja između dvije moćne sile, Njemačke i Rusije, koje su često imale ekspanzionističke ambicije. Buzan naglašava da prijetnje koje Poljska doživljava nisu samo rezultat njezine geopolitičke pozicije, već i njezine unutarnje ranjivosti, kao što su ograničeni resursi, slabija vojna moć i teško branjive granice. Da je Poljska bila jača ili da su

⁷⁸ Isto, 47.

⁷⁹ Isto, 73.

⁸⁰ Isto, 74.

njezini susjedi bili slabiji, prijetnje bi bile manje ozbiljne. Ova interakcija pokazuje da su prijetnje i ranjivosti međusobno povezane; one zajedno oblikuju sigurnosnu situaciju države.⁸¹

Buzan dalje razlikuje prijetnje od ranjivosti, ističući da države mogu smanjiti svoju nesigurnost na dva načina: smanjenjem vlastitih ranjivosti ili sprječavanjem i smanjenjem prijetnji. Ove strategije nisu međusobno isključive i često su u praksi komplementarne. Na primjer, vojna strategija može uključivati jačanje obrambenih kapaciteta države, dok diplomatska strategija može biti usmjerena na smanjenje napetosti sa susjednim državama. U kontekstu međunarodne sigurnosti, ove strategije su ključne za održavanje stabilnosti i mira.⁸² Vojne prijetnje su tradicionalno u središtu rasprava o nacionalnoj sigurnosti, a Buzan detaljno razmatra kako one utječu na državu. Vojna akcija može destabilizirati osnovne funkcije države, potkopati njezinu sposobnost zaštite svojih građana i ugroziti samu ideju države. Međutim, Buzan također upozorava da se vojna sigurnost ne smije promatrati izolirano, jer su vojne prijetnje često povezane s političkim, ekonomskim i društvenim faktorima. Na primjer, vojna slabost može biti posljedica političke nestabilnosti ili ekonomske slabosti, što znači da je potrebna sveobuhvatna strategija koja uzima u obzir sve ove aspekte.⁸³ Osim vojnih prijetnji, Buzan naglašava važnost političkih prijetnji, koje mogu biti jednako destabilizirajuće kao i vojne prijetnje. Političke prijetnje često proizlaze iz ideoloških sukoba, geopolitike ili unutarnje političke nestabilnosti. Na primjer, tijekom Hladnog rata, ideološki sukobi između kapitalističkog Zapada i komunističkog Istoka stvorili su duboke političke podjele koje su imale globalne sigurnosne implikacije. Ove prijetnje mogu dovesti do političke nestabilnosti, smanjenja legitimnosti vlade ili čak do nasilnih sukoba unutar države.⁸⁴

Ekonomске prijetnje, iako često manje očite od vojnih ili političkih prijetnji, također mogu imati značajan utjecaj na nacionalnu sigurnost. Ekonomске krize, sankcije ili manipulacije tržištem mogu destabilizirati državu i dovesti do unutarnje nesigurnosti. Buzan ističe da je ekonomska sigurnost usko povezana s političkom stabilnošću, jer ekonomski neuspjesi često dovode do političkih kriza. U globaliziranom svijetu, gdje su ekonomije sve više međusobno povezane, ekonomske prijetnje mogu imati dalekosežne posljedice koje nadilaze nacionalne granice.⁸⁵ Konačno, Buzan upozorava na sve veću važnost ekoloških prijetnji u kontekstu nacionalne sigurnosti. Klimatske promjene, prirodne katastrofe i

⁸¹ *Isto*

⁸² *Isto*, 75.

⁸³ *Isto*, 75.

⁸⁴ *Isto*, 76.

⁸⁵ *Isto*, 79.

degradacija okoliša postaju sve veći izazovi za države, jer ugrožavaju fizičke temelje na kojima počiva sigurnost. Ekološke prijetnje, iako su dugo bile marginalizirane u sigurnosnim raspravama, sada se prepoznaju kao ključni elementi koji mogu destabilizirati države, izazvati migracije i potaknuti sukobe oko resursa.⁸⁶

Prijetnje i ugroze relevantne s aspekta nacionalne sigurnosti danas obuhvaćaju širok spektar rizika koji se ne odnose samo na tradicionalne vojne prijetnje, već i na kompleksne fenomene povezane s globalizacijom, tehnološkim napretkom i promjenama u međunarodnom okruženju. Dok su mnogi oblici prijetnji prisutni stoljećima, poput terorizma, organiziranog kriminala i političke nestabilnosti, suvremeni izazovi uključuju i nove asimetrične prijetnje koje se manifestiraju u kibernetičkom prostoru, te ekološke ugroze koje proizlaze iz klimatskih promjena i degradacije okoliša. Te nove prijetnje nisu samo rezultat tehnološkog napretka, već i duboke promjene u globalnoj strukturi moći i međusobnoj povezanosti država.⁸⁷ U globaliziranom svijetu, granice između unutarnje i vanjske sigurnosti postaju sve zamagljenije, čime se povećava ranjivost država na različite oblike prijetnji koje prelaze nacionalne granice. Prijetnje koje dolaze iz kibernetičkog prostora, poput cyber napada na ključne infrastrukture, predstavljaju značajan rizik za nacionalnu sigurnost jer se odvijaju na globalnoj razini, a njihovi izvori su često teško identificirati. Ove prijetnje, uz ekološke i zdravstvene izazove poput pandemija, naglašavaju važnost integriranog pristupa sigurnosnim politikama koje obuhvaćaju ne samo vojnu, već i ekonomsko-socijalnu i ekološku dimenziju.⁸⁸

Sigurnosni rizici danas obuhvaćaju i prijetnje koje su nositelji država, ali i nedržavnih aktera, uključujući terorističke organizacije, međunarodne kriminalne mreže i neformalne skupine s političkim ili ideološkim motivima. Na primjer, prijetnje povezane s kibernetičkim kriminalom i terorizmom više nisu ograničene samo na fizičke napade, već uključuju sofisticirane operacije koje mogu ugroziti nacionalnu infrastrukturu, ekonomski sustav i povjerenje u državne institucije. Ove prijetnje često su podržane financijskim mrežama koje djeluju izvan dosega nacionalnih vlasti, što dodatno komplicira odgovore države na takve izazove.⁸⁹ U ovom kontekstu, važno je istaknuti da se nacionalna sigurnost više ne može promatrati isključivo kroz prizmu vojne moći. Ekonomska stabilnost, politička kohezija, te socijalna i ekološka održivost postaju ključni elementi za očuvanje sigurnosti u modernom dobu. Prijetnje povezane s korupcijom, organiziranim kriminalom i političkom

⁸⁶ *Isto*, 80 – 82.

⁸⁷ POKAZ, I. (2019). 29.

⁸⁸ *Isto*, 29 – 30.

⁸⁹ *Isto*, 31.

destabilizacijom, kao i izazovi povezani s kontrolom granica i upravljanjem migracijama, također zahtijevaju sveobuhvatnu strategiju koja se oslanja na međunarodnu suradnju i koordinaciju među državama.⁹⁰ Osim toga, prirodne katastrofe, kao što su potresi, poplave i pandemije, sada se sve više doživljavaju kao sigurnosni izazovi koji mogu destabilizirati društvo i ugroziti njegovu otpornost. Zbog njihove potencijalne devastacije, države su prisiljene razvijati strategije koje obuhvaćaju prevenciju, pripravnost i brzi odgovor na ovakve incidente, što dodatno naglašava potrebu za interdisciplinarnim pristupom sigurnosti.⁹¹

4.2 Utjecaj migracija na nacionalnu sigurnost

Tijekom nekoliko desetljeća nakon Drugog svjetskog rata, Europa se suočila s potrebom obnove i izgradnje novih industrijskih kapaciteta, što je zahtijevalo angažiranje značajne radne snage. Mnoge zapadnoeuropske zemlje, suočene s manjkom radne snage, otvorile su svoja vrata stranim radnicima. U Njemačkoj, Švedskoj, Nizozemskoj i Belgiji razvili su se sustavi koji su omogućavali dolazak "gostujućih radnika", uglavnom iz Turske i drugih zemalja s nižim razvojnim standardima. Ova praksa, poznata kao "gastarbajterski sustav", imala je za cilj popuniti nedostatak radne snage u industrijskim sektorima.⁹² Ovaj proces nije bio izoliran samo na Njemačku; slični modeli pojavili su se i u drugim zemljama poput Nizozemske i Belgije, gdje su također uvođeni radnici iz Turske, ali i iz dijelova sjeverne Afrike, bivših kolonija ovih europskih sila. Dakle, dekolonizacija je također igrala ključnu ulogu u oblikovanju migracijskih tokova prema Europi. Francuska, primjerice, potaknula je migracije iz Alžira i drugih sjevernoafričkih zemalja, a sličan pristup primijenili su i Britanci, posebno u odnosu na Indijski potkontinent.⁹³ Procesi dekolonizacije koji su se dogodili sredinom 20. stoljeća doveli su do značajnih promjena u dinamici međunarodnih odnosa, ali i unutar samih bivših kolonijalnih sila. Migracijski tokovi koji su uslijedili nakon dekolonizacije često su bili motivirani ne samo ekonomskim razlozima već i političkim promjenama u bivšim kolonijama. Francuska, na primjer, suočila se s valom migracija iz Alžira, dok je Velika Britanija svjedočila dolasku velikog broja imigranata iz zemalja poput Indije, Pakistana i Kariba.⁹⁴ U početku su se politički lideri nadali da će se ovi radnici nakon određenog vremena vratiti u svoje zemlje porijekla.

⁹⁰ *Isto*

⁹¹ *Isto*

⁹² MURRAY, D. (2018). 29.

⁹³ *Isto*

⁹⁴ *Isto*, 30.

Međutim, realnost je bila drugačija. Umjesto povratka, mnogi su radnici odlučili ostati, često dovodeći i svoje obitelji. To je rezultiralo trajnim demografskim promjenama unutar europskih zemalja, a posebno unutar njihovih urbanih sredina. Dok su u Njemačkoj radnici iz Turske postali ključna demografska skupina, Francuska je postala dom velikom broju imigranata iz sjeverne Afrike, posebno Alžira.⁹⁵

Unatoč prvotnim očekivanjima da će migranti privremeno boraviti u europskim zemljama, njihovo trajno naseljavanje dovelo je do složenih izazova integracije. Autor Douglasa Murray ističe kako su se europska društva borila s pitanjem integracije i asimilacije novopridošlih skupina. Pitanje migracija postalo je sve složenije, posebno u svjetlu političkih i kulturnih razlika između autohtonog stanovništva i imigrantskih zajednica.⁹⁶ S vremenom su politički lideri počeli uviđati da se integracija ne odvija onako kako je prvotno zamišljeno. U Francuskoj, na primjer, de Gaulle je priznao da je integracija muslimanskog stanovništva iz Alžira izazov kojemu francusko društvo možda nije spremno adekvatno odgovoriti. Slične zabrinutosti pojavile su se i u drugim europskim zemljama, gdje je rastući broj imigranata postavio pitanja o očuvanju nacionalnog identiteta i društvene kohezije.⁹⁷ Pitanje migracija i njihovih društvenih posljedica postalo je jedno od najvažnijih političkih pitanja u Europi krajem 20. i početkom 21. stoljeća. Porast desničarskih političkih pokreta u mnogim zemljama, kao odgovor na migracije, pokazao je duboku podjelu unutar europskih društava. Nasilni sukobi, prosvjedi, pa čak i teroristički napadi, često su bili povezani s pitanjem migracija i neuspjeha integracije.⁹⁸

Autor naglašava da je pitanje migracija i dalje izuzetno polarizirajuće u Europi, sa značajnim posljedicama na društvenu stabilnost i političku scenu. Rasprave o migracijama često su bile opterećene optužbama za rasizam i ksenofobiju, čime je dodatno otežano postizanje konsenzusa o tome kako se nositi s ovim složenim pitanjem. Očekuje se da će migracije i dalje igrati ključnu ulogu u oblikovanju europskih politika i društava u nadolazećim desetljećima. Douglas Murray istražuje opravdanja koja su europske vlade i političari koristili kako bi objasnili i opravdali masovnu imigraciju. Autor tvrdi da su mnogi od tih argumenata bili površni i nedovoljno promišljeni, često zanemarujući dugoročne posljedice koje su masovne migracije mogle imati na društva. Murray kritizira upotrebu ekonomskih argumenata, poput onih koji tvrde da imigracija doprinosi povećanju BDP-a, navodeći da takve tvrdnje ne

⁹⁵ *Isto*

⁹⁶ *Isto*, 31.

⁹⁷ *Isto*, 32 – 33.

⁹⁸ *Isto*, 34.

uzimaju u obzir šire društvene troškove koji proizlaze iz problema integracije i mogućih društvenih napetosti.⁹⁹ Nadalje, Murray dovodi u pitanje kulturne i društvene koristi koje se često ističu kao pozitivni aspekti imigracije. On ukazuje na poteškoće u integraciji novih imigranata i na činjenicu da takvi procesi mogu stvoriti dublje podjele unutar društva, umjesto da obogate postojeću kulturu. Kritizira ideju da je raznolikost sama po sebi dovoljna da bi se opravdalo prihvaćanje velikog broja imigranata, ističući da su mnoge europske države zanemarile rizike povezane s multikulturalizmom.¹⁰⁰

Političke implikacije imigracije također su predmet analize u ovom poglavlju. Murray naglašava kako su političari često izbjegavali otvoreno govoriti o izazovima koje donosi imigracija zbog straha od optužbi za rasizam ili ksenofobiju. On spominje nekoliko konkretnih primjera u Velikoj Britaniji gdje su političari, pod pritiskom javnosti i medija, bili prisiljeni podržavati politike otvorenih vrata, iako su bili svjesni problema koje te politike uzrokuju.¹⁰¹

Autor također analizira demografske promjene koje donosi masovna imigracija, posebno u kontekstu starenja populacije u Europi. Iako se često tvrdi da imigracija može pomoći u rješavanju problema starenja radne snage, Murray upozorava da se ovaj argument često koristi kao izgovor za zanemarivanje dubljih društvenih problema i izazova integracije. Prema njegovu mišljenju, masovna imigracija nije dugoročno održivo rješenje za demografske izazove, a europske zemlje su se našle pred ozbiljnim problemima koji proizlaze iz ovakvih politika.¹⁰² Murray zaključuje da su argumenti korišteni za opravdanje masovne imigracije često bili zasnovani na političkoj korektnosti i ideološkim uvjerenjima, umjesto na stvarnoj analizi dugoročnih učinaka. On kritizira političare zbog njihovog neuspjeha da predvide i učinkovito riješe probleme koje je donijela masovna imigracija, te poziva na ozbiljniju raspravu o ovoj temi, koja bi uzela u obzir stvarne potrebe i interese društava koja se suočavaju s ovim izazovima.¹⁰³

4.3 Multikulturalizam

Dana 31. kolovoza 2015., njemačka kancelarka Angela Merkel iznijela je snažan motivacijski slogan: "Wir schaffen das" (Mi to možemo), što je pokrenulo niz pitanja vezanih uz multikulturalizam i integraciju u Njemačkoj. Merkel je tim sloganom željela ukazati na sposobnost njemačkog društva da se nosi s izazovima koje donosi priljev imigranata, ali iza tog

⁹⁹ *Isto*, 43 – 46.

¹⁰⁰ *Isto*, 46 – 49.

¹⁰¹ *Isto*, 49 – 51.

¹⁰² *Isto*, 51. – 53.

¹⁰³ *Isto*, 54.

optimizma ležala su dublja pitanja o tome što zapravo znači uspješna integracija i koji su stvarni ciljevi tog procesa. U trenutku kada je Merkelica to izjavila, Njemačka, a i šira Europa, bile su suočene s ozbiljnim izazovima u vezi s definiranim konceptom "nas" u društvu koje se sve više mijenjalo pod utjecajem multikulturalizma. U svojoj izjavi, Merkel se pozvala na potrebu preispitivanja ovog koncepta u svjetlu rastućih migracija i društvenih promjena, što se uvelike preklapalo s tada aktualnim političkim i društvenim diskursima u Njemačkojstr.¹⁰⁴ Nekoliko tjedana prije nego što je Merkel iznijela svoj slogan, Thilo Sarrazin, član odbora Bundesbanke, objavio je knjigu "Deutschland schafft sich ab" (Njemačka se ukida sama), u kojoj je otvoreno kritizirao migracijsku politiku Njemačke, posebno prema muslimanima. Sarrazinova knjiga izazvala je buru u javnosti zbog tvrdnje da migranti ne uspijevaju integrirati se u njemačko društvo, što je dovelo do daljnjih političkih i društvenih napetosti. U svojoj kritici, Sarrazin je argumentirao da integracija nije samo ekonomski izazov, već i kulturni problem koji bi mogao značajno promijeniti njemačko društvo. Merkelina reakcija na ovu kontroverznu knjigu bila je suzdržana, ali je iskoristila priliku da potakne javnu raspravu o tome što znači integracija i kako bi njemačko društvo trebalo izgledati u budućnosti.¹⁰⁵

Njemačka kancelarka se suočila s pritiskom ne samo unutar Njemačke, već i iz drugih europskih zemalja. Naime, pitanje multikulturalizma postalo je ključna tema ne samo u Njemačkoj već i širom Europe. Ujedinjeno Kraljevstvo, Francuska i druge zemlje također su se suočavale s pitanjima kako najbolje integrirati rastuće migrantske zajednice. U ovom kontekstu, Merkel je pozvala na zajednički europski odgovor na migracijsku krizu, ističući važnost multilateralnog pristupa i dijaloga između zemalja članica EU. Unatoč njezinoj namjeri da umanjí napetosti, medijski izvještaji su često prenaglašavali izjave Merkelice, što je dodatno potpirivalo rasprave o multikulturalizmu diljem Europe.¹⁰⁶ Iako je Merkel pokušavala održati balansiran pristup, tvrdeći da Njemačka može biti uspješna multikulturalna država, mnogi kritičari, uključujući i političke lidere poput Davida Camerona i Nicolasa Sarkozyja, izjavili su da je multikulturalizam propao i da nije uspio osigurati koheziju unutar društva. Ove izjave dodatno su pogoršale situaciju i dovele do toga da je ideja multikulturalizma bila sve češće viđena kao neodrživa politika. Kritičari su isticali da umjesto integracije, multikulturalizam često vodi paralelnim zajednicama koje žive odvojeno i ne dijele iste vrijednosti, što može

¹⁰⁴ MURRAY, D. (2018). 101 – 102.

¹⁰⁵ *Isto*, 102 – 103.

¹⁰⁶ *Isto*, 104 – 105.

dugoročno destabilizirati društvo. Ove su tvrdnje posebno odjeknule u javnosti nakon niza terorističkih napada, što je dodatno povećalo sumnje prema multikulturalizmu.¹⁰⁷

Povijesni pregled multikulturalizma u Europi pokazuje kako su različite faze imigracije i integracije utjecale na oblikovanje suvremenih politika. Tijekom 1960-ih i 1970-ih, Europa je započela s programima gostujućih radnika, nadajući se da će migranti biti privremeni gosti koji će se vratiti u svoje matične zemlje nakon završetka rada. Međutim, većina migranata ostala je u Europi, dovodeći do promjena u demografiji i društvenim strukturama. Kao rezultat, multikulturalizam je postao dominantan okvir za promišljanje integracije. No, kako su se društva mijenjala, tako su i izazovi postajali sve kompleksniji, što je dovelo do rastuće zabrinutosti o dugoročnim posljedicama multikulturalizma.¹⁰⁸ Kako se Europa suočava s novim valovima migracija, pitanje multikulturalizma postaje sve relevantnije. Političari i akademici i dalje raspravljaju o tome kako najbolje upravljati različitim kulturnim identitetima unutar nacionalnih granica. Iako mnogi i dalje vjeruju u mogućnost uspješne integracije kroz multikulturalizam, rastući broj kritičara upozorava na opasnosti koje mogu proizaći iz paralelnih zajednica i neuspjeha u promicanju zajedničkih vrijednosti. Kako se Europa kreće prema budućnosti, pitanje multikulturalizma ostaje ključno za razumijevanje njezine društvene kohezije i političke stabilnosti.¹⁰⁹

Douglas Murray fokusira se na koncept dominacije jedne kulturne norme unutar društva, kao i na pitanja multikulturalizma u Europi. Murray uvodi Bassama Tibija, akademika iz Sirije koji je 1962. godine došao u Njemačku i postao jedan od prvih koji je javno govorio o potrebi za „dominantnom kulturom“ (Leitkultur) unutar europskih društava. Prema Tibiju, kako je multikulturalizam počeo gubiti svoju svrhu, postalo je nužno vratiti fokus na zajedničke vrijednosti i norme koje bi povezale različite skupine unutar društva, posebno u kontekstu sve većih migracijskih tokova i rastuće kulturne raznolikosti. Tibi je istaknuo da europska društva trebaju prihvatiti jedinstvene vrijednosti kao temelj moderne liberalne države, kao što su vladavina prava, sekularizam i ljudska prava, te se zalagao za politički okvir koji bi podržavao ovu dominantnu kulturu kao način očuvanja društvenog sklada i stabilnosti.¹¹⁰ Murray nastavlja raspravu o teškoćama koje su nastale zbog neuspjeha multikulturalizma u integraciji migranata. Naglašava kako je koncept multikulturalizma, unatoč svojim plemenitim namjerama, doveo do polarizacije društava i fragmentacije socijalne kohezije. Kao primjer, autor spominje situaciju

¹⁰⁷ *Isto*, 105 – 106.

¹⁰⁸ *Isto*, 106 – 107.

¹⁰⁹ *Isto*, 107 – 110.

¹¹⁰ *Isto*, 111.

u Njemačkoj i ulogu bivšeg predsjednika Christiana Wulffa, koji je pokušao smiriti rastuće napetosti oko pitanja islama i integracije muslimanskih zajednica, no suočio se s velikim otporom i skepticizmom u javnosti. Wulffov pokušaj da potakne dijalog i prihvaćanje bio je često krivo interpretiran kao popustljivost prema radikalnim elementima unutar muslimanskih zajednica, što je dodatno potaknulo strah i nepovjerenje među građanima.¹¹¹

Jedan od najkritičnijih trenutaka u ovoj raspravi dogodio se kada su različiti političari, uključujući i kancelarku Merkel, počeli otvoreno govoriti o „propašću multikulturalizma“. Murray ističe da je ta izjava imala dubok utjecaj na politički diskurs u Europi. Ona je označila početak kraja jednog razdoblja u kojem su europski lideri pokušavali promovirati ideju multikulturalnog društva, ali su se suočili s realnošću da ta ideja nije uspjela u praksi. Multikulturalizam je u praksi doveo do stvaranja paralelnih društava unutar istih nacionalnih granica, što je bilo suprotno izvornom cilju integracije.¹¹² Autor također uvodi pojam „Velika zamjena“, koji se odnosi na teoriju da će imigracija dovesti do zamjene europskog stanovništva migrantima iz drugih dijelova svijeta. Ovaj pojam, populariziran u francuskom kontekstu, izazvao je značajne kontroverze, budući da se često koristi u desničarskim i populističkim krugovima kao opravdanje za antiimigrantske politike. Murray analizira kako je ovaj narativ utjecao na političke odluke u Francuskoj, posebno u kontekstu napetosti između starosjedilačkog stanovništva i novopridošlih migranata iz sjeverne Afrike.¹¹³

Murray upozorava da ignoriranje problema i neodgovarajuće rješavanje pitanja imigracije i integracije može imati dalekosežne posljedice za stabilnost i koheziju europskih društava. On zaključuje da je potrebno hitno razmotriti nove pristupe koji će omogućiti uspješnu integraciju migranata, ali i očuvati kulturni identitet europskih naroda.¹¹⁴

5. Aktualizacija međunarodnog migracijskog potencijala

Međunarodna migracija je složen proces koji uključuje kombinaciju demografskih, ekonomskih, mrežnih i institucionalnih elemenata. Međutim, čak i uz sve te elemente, ne može se na odgovarajući način objasniti sve aspekte migracija. Kao što je već navedeno, hibridni pristup mogao bi pružiti korisne uvide u potencijal i postojanost međunarodnih migracija, ali kada govorimo o aktualizaciji tog potencijala, situacija postaje mnogo složenija. Naime, aktualizacija potencijala međunarodnih migracija ovisi o stvarnim migracijskim pokretima, a

¹¹¹ *Isto*, 112 – 113.

¹¹² *Isto*, 114 – 115.

¹¹³ *Isto*, 116 – 117.

¹¹⁴ *Isto*, 118 – 121.

ne samo o teoretskom potencijalu. Ova aktualizacija uvelike ovisi o različitim čimbenicima koji djeluju u mnogim područjima ljudskog života.¹¹⁵ Na granici između potencijala i stvarnog pokreta migracija, uloga država postaje ključna. Najveća slabost migracijskih teorija unutar društvenih znanosti je njihova nesposobnost da ozbiljno razmotre ulogu države u pokretanju, odabiru, ograničavanju i okončavanju međunarodnih migracija. Kao što Zolberg ističe, "Izuzetno je zanimljivo da je uloga država u oblikovanju međunarodnih migracija gotovo ignorirana od strane migracijskih teoretičara". To se odnosi na situacije kada se migracije promatraju kao automatizam koji je pokrenut ekonomskim, demografskim i društvenim silama toliko snažnim da nadjačavaju sve pokušaje država da na njih utječu. Iako ovo može biti legitimno gledište u teorijskom smislu, ono ne odgovara stvarnim činjenicama.¹¹⁶

Najvidljiviji i najčešće korišteni oblik kontrole migracija na državnim granicama provode imigracijske vlasti na kopnenim granicama, lukama i zračnim lukama. Ove aktivnosti često obavljaju specijalizirane policijske snage, kao što su američka Granična patrola ili njemački Bundesgrenzschutz. U nekim slučajevima, vlade koje su zabrinute zbog potencijalnih masovnih migracija preko svojih granica, mobiliziraju redovne i pričuvne vojne snage ili obalne straže, kao što su to činile Sjedinjene Američke Države i Italija.¹¹⁷ S vremenom su se razvili novi "daljinski kontrolni" mehanizmi za reguliranje međunarodne migracije, uključujući putovnice i vize ističe kako su tijekom posljednje "svjetske imigracijske krize" krajem dvadesetog stoljeća Sjedinjene Američke Države i druge zapadne zemlje uvele ove inovativne mehanizme. Sada su ti uređaji toliko uobičajeni da je teško zamisliti vrijeme kada su bili novost. Prije uvođenja ovih mehanizama, ulazak imigranata regulirao se tek nakon što su oni već stigli. Primjer toga je Ellis Island u njujorškoj luci, čija je svrha bila pregledati imigrante koji su već prešli Atlantik, kako bi se spriječio ulazak "nepoželjnih".¹¹⁸

Još jedan oblik daljinske kontrole stavlja teret provjere valjanosti putovnica i viza na prijevoznike, poput zrakoplovnih kompanija ili brodskih linija. Ako dolazni putnici nemaju potrebne dokumente, vlade mogu nametnuti novčane kazne prijevoznicima i/ili zahtijevati da te putnike vrate natrag na mjesto polaska.¹¹⁹ Osim jednostranih mjera, mnoge industrijalizirane zemlje traže i multilateralnu suradnju na pitanjima migracije. Neki od najznačajnijih sporazuma uključuju "Dublinski sporazum" iz 1990.-1991., "Schengenski sporazum" iz 1990. i

¹¹⁵ TEITELBAUM, M. S. (2001). 21.

¹¹⁶ *Isto*, 26 – 27.

¹¹⁷ *Isto*, 27.

¹¹⁸ *Isto*, 27 – 28.

¹¹⁹ *Isto*, 28.

"Edinburšku deklaraciju" iz 1992. Također postoje bilateralni sporazumi, poput onih između Sjedinjenih Američkih Država i Haitija, koji omogućuju povratak haićanskih državljana, ili sporazumi između Njemačke i njezinih istočnih susjeda o konceptu "sigurne treće zemlje".¹²⁰

Prethodno postojeći regionalni sigurnosni dogovori korišteni su za minimiziranje migracija koje se smatraju destabilizirajućima. Primjerice, Kostarika i Meksiko vodili su regionalne napore za okončanje građanskih ratova u Srednjoj Americi. Sjedinjene Američke Države bile su vođene brigom zbog nekontroliranih migracija te su uključile Organizaciju američkih država i subregionalne karipske organizacije u diplomatske i vojne napore za stabilizaciju situacije na Haitiju. NATO i Organizacija za sigurnost i suradnju u Europi (OSCE) također su igrali ključnu ulogu u političkim i sigurnosnim implikacijama vezanim za migracije, azil i izbjeglička pitanja, posebno tijekom sukoba u Bosni i na Kosovu.¹²¹

Iako nacionalna moć, bilo da se radi o dinamičkoj ili sustavnoj distributivnoj moći, igra ključnu ulogu u različitim teorijama međunarodnih sukoba, ona je najviše središnja u realističkim pristupima međunarodnim odnosima. Realisti smatraju da je međunarodna politika priča o ponavljajućim formacijama ravnoteže moći, ciklusima međunarodne dominacije, pada i tranzicije. U gotovo svakom razdoblju, jedina stabilna država u međunarodnom sustavu koristila je svoju moć kako bi oblikovala pravila igre, međunarodnu politiku, ekonomiju i pravne institucije na način koji joj je najviše odgovarao. Međutim, diferencijalne stope gospodarskog rasta, tehnološke promjene i hegemonijska prekomjerna ekspanzija često dovode do pomaka u raspodjeli moći. Taj pomak, između uzlazne i padajuće hegemonijske sile, često je uzrokovao nestabilnost unutar međunarodnog sustava.¹²²

Rast populacije često vodi do povećane potražnje za resursima, što može dovesti do nestašice i smanjenja životnog standarda, posebno u slučajevima kada rast premaši kapacitet nacije da podrži svoje stanovništvo. Osnovna hipoteza jest da kada dođe do takve nestašice resursa, dolazi i do političkih napetosti koje mogu eskalirati u međunarodni sukob. Naime, ekonomski pad i pogoršanje životnih uvjeta često stvaraju plodno tlo za političku nestabilnost. Iako revizionistički znanstvenici ponekad osporavaju ovu povezanost, ona i dalje ostaje značajna tema rasprave među teoretičarima međunarodnih odnosa.¹²³ Iako revizionisti, predvođeni Julianom Simonom, često tvrde da nestašica resursa izazvana rastom populacije

¹²⁰ *Isto*, 30.

¹²¹ *Isto*, 30 – 31.

¹²² KREBS, R. R., LEVY, S. J. (2001). 74 - 75.

¹²³ *Isto*, 76 – 77.

ima više veze s mitom nego sa stvarnošću, ključna točka njihove argumentacije leži u dinamici tehnološkog napretka. Tehnološke inovacije obično djeluju samo na duži rok, što znači da u kratkom roku ostaju otvoreni problemi povezani s nestašicom resursa, koji često imaju političke posljedice. Te posljedice uključuju povećane napetosti unutar i između država, koje mogu dovesti do međunarodnih sukoba.¹²⁴

Jedna uobičajena hipoteza u literaturi jest da različit rast populacije među etničkim ili zajedničkim skupinama, kako unutar tako i preko granica, može preokrenuti postojeću raspodjelu moći među relevantnim grupama, što dovodi do političkih napetosti i sukoba. Na primjer, u bivšem Sovjetskom Savezu, stopa fertiliteta među ne-ruskim stanovništvom brzo je nadmašila stopu kod drugih ruskih građana. Da Sovjetski Savez nije propao, ta bi demografska promjena mogla dovesti do toga da Rusi postanu manjina, što bi imalo dalekosežne političke posljedice.¹²⁵ Iako je prijedlog da različit rast populacije unutar etničkih zajednica izaziva napetost i sukob široko prihvaćen, on je previše pojednostavljen kada je riječ o stvarnom sukobu. Budući da skupine unutar društva općenito imaju različite stope fertiliteta i imigracije, moglo bi se očekivati da će gotovo sva društva biti pogođena etničkim sukobima, ali stvarna dinamika ostaje u domeni teorije. Konačno, nekoliko uzročnih mehanizama može povezati nasilje unutar zajednica s međunarodnim sukobom. Na primjer, politički lideri mogu pokušati ublažiti unutarnje etničke podjele napadajući (ili ponekad stvarajući) zajedničkog vanjskog protivnika. Iako još uvijek postoji mnogo teorijskog rada koji treba obaviti kako bi se u potpunosti objasnila dinamika ove hipoteze, povijesni incidenti često potkrjepljuju ovu povezanost.¹²⁶

5.1. Demografija kao faktor međunacionalnih odnosa na primjeru Tibeta

U sedmom i osmom stoljeću, tibetanska Bubna dinastija vladala je područjem koje je obuhvaćalo cijelu visoravan Qinghai-Tibet i veći dio današnje pokrajine Gansu. Nakon 1260. godine, kineska Yuan dinastija (Mongoli) dominirala je tibetanskim područjima kroz sustav patrijarhalne vazalne države. U kasnijim stoljećima, mnoga područja koja su prethodno bila pod vlašću tibetanske dinastije uključena su u druge kineske provincije, uključujući Qinghai, Sichuan, Gansu i Yunnan. Stanovništvo područja koje je danas poznato kao Autonomna Regija Tibet popisano je pod Yuan dinastijom u kasnom trinaestom stoljeću, a procijenjeno je na oko milijun ljudi. Tijekom kasnijih stoljeća, dinastija Qing provodila je popise stanovništva unutar

¹²⁴ *Isto*, 78 – 79.

¹²⁵ *Isto*, 80 – 81.

¹²⁶ *Isto*, 82- 83.

granica onoga što danas poznajemo kao TAR.¹²⁷ Nakon osnutka Narodne Republike Kine (NRK) 1949. godine, pregovori između Dalaj Lame i drugih vođa Tibeta s Narodnooslobodilačkom vojskom rezultirali su ulaskom Tibeta u NRK 1950. i 1951. godine, učvršćujući vojnu kontrolu nad regijom. Nemirno stanje prevladavalo je tijekom 1950-ih, dok je NRK počela provoditi radikalne društvene politike na područjima unutar TAR-a gdje su živjeli Tibetanci. Ustanak koji je izbio 1959. godine brzo je ugušen, a Dalaj Lama pobjegao je iz Kine, dok su tisuće Tibetanaca također napustile zemlju. Nakon toga, NRK je učvrstila kontrolu nad regijom i osnovala TAR 1965. godine.¹²⁸

Tijekom popisa stanovništva 1953. i 1964. godine, populacija TAR-a bila je procijenjena neizravnim putem, umjesto izravnim popisom. Procijenjena ukupna populacija TAR-a bila je 1,27 milijuna u 1953. godini i 1,25 milijuna u 1964. godini. Tablica 9.6 pokazuje da je ukupna populacija TAR-a od svog osnivanja 1965. do 1994. godine porasla sa 1,36 milijuna na 2,30 milijuna ljudi. (str 283)Popis stanovništva iz 1990. godine pokazao je značajnu demografsku promjenu u TAR-u, gdje je Han kineska populacija činila 29% ukupnog stanovništva koje je živjelo u Lhasi tijekom jedne ili više godina. U okrugu Nyingchi, udio Han Kineza iznosio je 13% u 1982. godini i 10% u 1990. godini. U pet drugih prefektura TAR-a, udio Han Kineza iznosio je između 1-3% u 1982. i 1-2% u 1990. godini. Tibetanci su činili 98-99% populacije u tih pet prefektura prema popisu stanovništva iz 1990. godine, dok je u Nyingchi prefekturi 82% populacije bilo tibetanskog podrijetla.¹²⁹

Kao i u drugim graničnim provincijama, podaci se odnose samo na civilno stanovništvo. Kina održava snažnu vojnu prisutnost u TAR-u, kao i u Xinjangu i Unutarnjoj Mongoliji. Vjerojatno je da su većina vojnih osoba koje trenutno služe u Tibetu Han Kinezi. Nakon što su Han civilne migracije u Tibet tijekom 1965.-1979. dosegle vrhunac od 122,000 u 1980. godini, što je činilo 7% populacije TAR-a, migracijska politika dizajnirana da ukloni dio Han Kineza iz Tibeta rezultirala je smanjenjem broja Han civila u TAR-u. Civilna populacija TAR-a sastojala se od 94% Tibetanaca u 1982. i samo 5% Han Kineza; u popisu stanovništva iz 1990. godine, 95% populacije bili su Tibetanci, dok su 4% činili Han Kinezi.¹³⁰

Od 1990. godine, u TAR-u je zabilježeno da su tri puta više muškaraca nego žena među Han civilnim stanovnicima Tibeta. Većina njih nije imala djecu koja su živjela u Tibetu; većina

¹²⁷ BANISTER, J. (2001). 282

¹²⁸ *Isto*, 283.

¹²⁹ *Isto*, 287.

¹³⁰ *Isto*

ih je radila na ugovorima u trajanju od tri do pet godina, radeći daleko od svojih obitelji. Osobe premještene u Tibet bile su mladi kadrovi, liječnici i drugi medicinski radnici, inženjeri i tehničari, i učitelji. Većina ih je bila u svojim dvadesetima, neki u tridesetima, a neki su bili tinejdžeri.¹³¹ Podaci i analiza pokazuju da Han Kinezi, stanovnici Autonomne Regije Tibet, čine malu manjinu civilne populacije Tibeta. Međutim, strane organizacije Dalaj Lame i tibetanska zajednica u egzilu često izvještavaju da kineska vlada navodno šalje velike brojeve Han Kineza u Tibet, brojčano nadmašujući Tibetance, što se u međunarodnim krugovima široko smatra istinitim. Na primjer, jedno takvo izvješće sugerira da su Han Kinezi postali "Nova većina" u Tibetu kroz migracije, što je Dalaj Lama označio kao "demografsku agresiju".¹³²

Izvješća o masovnim migracijama Han Kineza u Tibet također se odnose na raspoređivanje velikog broja Han vojnog osoblja u TAR. Kineska vlada ne otkriva podatke o tome koliko je vojnika stacionirano u TAR-u. U kasnim 1980-ima, tibetanska egzilantska zajednica procijenila je broj vojnika na 200,000, dok je kineski specijalist June Teufel Dreyer procijenio taj broj na oko 30,000.¹³³ Od ranih 1980-ih, TAR je bio otvoren za slobodno kretanje radnika, trgovaca i posjetitelja iz drugih provincija. Ova plutajuća populacija, uglavnom Han i Hui, bila je sezonska i privremena, ali su neki Tibetanci izrazili zabrinutost da ove skupine preuzimaju dobre poslove i dominiraju ekonomijom Lhase. Osim toga, od ranih 1990-ih, kineska vlada nije samo prekinula snažno promoviranje Han migracija u Tibet, već su i spontane migracije postale važniji čimbenik.¹³⁴

Migracije Han Kineza u Xinjiang, Unutarnju Mongoliju i Tibet tijekom posljednjih nekoliko desetljeća bile su usmjerene na jačanje kineske kontrole nad tim regijama. Te migracije uzrokovale su zabrinutost među lokalnim manjinama, uključujući Tibetance, zbog mogućeg gubitka kulturnog identiteta i političke autonomije. Iako su te migracije službeno opravdavane ekonomskim razvojem i modernizacijom, učinci na lokalne zajednice često su bili destabilizirajući, pridonoseći napetostima i sukobima u regijama u kojima su provedene.¹³⁵

¹³¹ *Isto*,

¹³² *Isto*, 287 – 288.

¹³³ *Isto*, 288.

¹³⁴ *Isto*, 289.

¹³⁵ *Isto*, 290 – 301.

6. Suverenitet i opstanak hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini

Republika Hrvatska dosljedno se zalaže za jednakopravnost Hrvata u Bosni i Hercegovini, oslanjajući se na ustavna načela koja jamče ravnopravnost triju konstitutivnih naroda i njihovu legitimnu zastupljenost na svim razinama vlasti. Kroz svoje djelovanje unutar europskih institucija, Hrvatska je ustrajno promovirala važnost poštivanja ustavnog načela konstitutivnosti naroda te je naglašavala potrebu za reformom izbornog zakona Bosne i Hercegovine. Cilj ove reforme je osigurati svim konstitutivnim narodima i građanima Bosne i Hercegovine pravo na legitimnu zastupljenost na svim razinama vlasti, uključujući i Predsjedništvo BiH. Kao rezultat tih nastojanja, politika Europske unije prema Bosni i Hercegovini, koja je dosad bila usmjerena na provođenje socio-ekonomskih reformi iz Reformske agende, sve više se fokusira na političke reforme, posebice na izmjene Izbornog zakona BiH, što je jasno istaknuto i u zaključcima Vijeća Europske unije.¹³⁶ Hrvatski dužnosnici redovito su razgovarali s predstavnicima država članica Europske unije, kao i s međunarodnim partnerima, o ovim važnim pitanjima. Diplomatske misije i konzularni uredi Republike Hrvatske primali su redovite upute te su intenzivno komunicirali s nadležnim sugovornicima u zemljama u kojima djeluju, kako bi ih informirali o položaju Hrvata u Bosni i Hercegovini, važnosti očuvanja ustavne strukture zemlje i potrebi za izmjenom Izbornog zakona u skladu s Ustavom BiH. U bilateralnim susretima s bosanskohercegovačkim dužnosnicima, Hrvatska je naglašavala kako hrvatski narod mora imati jednaka prava kao i ostala dva naroda, posebice u smislu legitimnog predstavljanja na svim razinama vlasti, kao i prava na obrazovanje i informiranje na materinskom jeziku.¹³⁷

Osim toga, Hrvatska se zalagala za pravednu reformu Izbornog zakona BiH, kako bi Hrvati mogli birati svoje legitimne predstavnike. Ujedno se od vlasti Bosne i Hercegovine tražilo rješavanje problema s kojima se suočavaju Hrvati, naročito povratnici, uključujući zaštitu imovine, obnovu kuća i infrastrukture te provođenje istraga u slučajevima kaznenih djela počinjenih protiv pripadnika hrvatskog naroda. Također je naglašena važnost poštovanja administrativnih odluka u pitanjima kao što su financiranje Katoličkog školskog centra u Bihaću te poštivanje sudskih odluka, primjerice, povrat zgrade Vrhbosanske nadbiskupije u Travniku.¹³⁸ Kako bi se dodatno osigurala podrška Hrvatima, tijekom 2018. godine otvoreni su konzularni uredi Republike Hrvatske u Vitezu i Livnu. Uz to, u suradnji s Hrvatskom gospodarskom komorom, dogovoreno je osnivanje ureda Hrvatske gospodarske komore u

¹³⁶ Vlada Republike Hrvatske, „Izješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske“ (Zagreb),2019., 56.

¹³⁷ *Isto*

¹³⁸ *Isto*

diplomatskim misijama i konzularnim uredima Republike Hrvatske. Kao rezultat tog dogovora, u travnju 2018. otvoreni su uredi Hrvatske gospodarske komore u Sarajevu i Mostaru.¹³⁹

Hrvatska radiotelevizija također je proširila svoju prisutnost, otvorivši dopisništva u Sarajevu i Mostaru u veljači 2018., dok je u svibnju iste godine uspostavljena izravna zrakoplovna linija između Zagreba i Mostara. Euroatlantski put Bosne i Hercegovine jedan je od važnih vanjskopolitičkih ciljeva Republike Hrvatske, jer se vjeruje da će rad na reformama dovesti do usvajanja europskih standarda i vrijednosti, što bi trebalo unaprijediti odnose između triju konstitutivnih naroda i svih građana te poboljšati položaj hrvatskog naroda u Bosni i Hercegovini.¹⁴⁰ Republika Hrvatska također se snažno zalagala za aktiviranje Akcijskog plana za članstvo Bosne i Hercegovine u NATO-u. U prosincu 2018., ministri vanjskih poslova NATO-a potvrdili su odluku Sjevernoatlantskog vijeća kojom se Bosna i Hercegovina poziva da podnese prvi Godišnji nacionalni program. Nadalje, zajednička sjednica Vlade Republike Hrvatske i Vijeća ministara Bosne i Hercegovine održana je 7. srpnja 2017. godine, prilikom koje je potpisan Ugovor o europskom partnerstvu, kojim se uspostavlja institucionalni okvir za podršku Bosni i Hercegovini u procesu integracije u Europsku uniju.¹⁴¹

U svrhu promicanja europskih vrijednosti u Bosni i Hercegovini, uspostavljena je suradnja s Centrom za europske integracije Sveučilišta u Mostaru. Podrška europskom putu Bosne i Hercegovine, koju pruža Republika Hrvatska, smatra se ključnom za jačanje položaja hrvatskog naroda u BiH. Ova podrška također uključuje gospodarski rast i poticanje razvoja kroz financiranje i sufinanciranje većih strateških projekata, s ciljem stvaranja novih radnih mjesta, jačanja malog i srednjeg poduzetništva, poticanja samozapošljavanja te ulaganja u infrastrukturu.¹⁴² Jedan od najvećih programa Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske, usmjeren na strateška ulaganja u Bosni i Hercegovini, jest Program financiranja obrazovnih, kulturnih, znanstvenih i zdravstvenih projekata od značaja za hrvatski narod u Bosni i Hercegovini. Učinkovito korištenje financijskih sredstava iz Europske unije smatra se ključnim instrumentom za mobilizaciju dobrih ideja i stvaranje kvalitetnih projekata.¹⁴³

Hrvati u Bosni i Hercegovini suočavaju se s nizom izazova koji se odnose na njihov demografski položaj, politički identitet i kulturni opstanak. Prema popisu stanovništva iz 1991.

¹³⁹ *Isto*, 56 – 57.

¹⁴⁰ *Isto*, 57.

¹⁴¹ *Isto*

¹⁴² *Isto*

¹⁴³ *Isto*

godine, Hrvati su činili 17,3% stanovništva BiH. Međutim, uslijed rata, iseljavanja i demografskih promjena, taj postotak je do 2001. godine smanjen na 14,3%, a pretpostavlja se da je danas taj broj još niži. Samo 2005. godine, u Hrvatsku se doselilo 14.230 osoba iz BiH, što je dodatno utjecalo na smanjenje hrvatske populacije u BiH.¹⁴⁴ Statistički podaci iz crkvenih izvora pomažu nam da bolje razumijemo aktualno demografsko stanje Hrvata u BiH. Na primjer, 2008. godine na području Republike Srpske, koje pokriva Banjalučka biskupija, živjelo je tek 5000 katolika, što je samo 6,85% od ukupnog broja katolika prije rata. Ovi podaci ukazuju na značajan pad katoličke (hrvatske) populacije, koja je prije rata brojila oko 200.000 ljudi. U drugim dijelovima RS-a situacija je slična; u općinama poput Banje Luke broj katolika dramatično se smanjio, a većina vjerskih objekata bilježi vrlo mali broj posjetitelja, s većinom ceremonija usmjerenih na sahrane, a ne na krštenja ili vjenčanja.¹⁴⁵

Vrhbosanska nadbiskupija, koja je 1991. godine brojala 528.492 pripadnika, imala je nakon rata samo 140.000 vjernika, što znači da je došlo do drastičnog smanjenja broja katolika. Iako se broj katolika djelomično oporavio do 2001. godine, dostigavši 212.271, činjenica je da se vratio samo manji dio predratnog stanovništva na svoja ognjišta. U Republici Srpskoj je 2001. godine živjelo samo 5,86% predratne katoličke populacije Vrhbosanske nadbiskupije, što pokazuje duboke demografske promjene i trajni učinak rata i političkih previranja na hrvatsku zajednicu.¹⁴⁶ Slična situacija zabilježena je i u Federaciji BiH, gdje su u nekim župama preživjeli tek ostaci predratnog stanovništva, dok su druge zajednice zabilježile manji porast broja katolika. Primjerice, u Sarajevu, gdje je 1991. godine živjelo 33.249 katolika, taj broj se do 2001. godine prepолоvio na 16.762. Ovi podaci potvrđuju da je broj katolika, a time i Hrvata, značajno opao u mnogim urbanim sredinama u BiH.¹⁴⁷

Demografska slika Hrvata u Bosni i Hercegovini, posebno na području današnje Republike Srpske, doživjela je dramatične promjene tijekom i nakon rata od 1992. do 1995. godine. Prije rata, Hrvati su činili značajan dio stanovništva u mnogim općinama koje su danas unutar entiteta Republike Srpske. Međutim, ratna događanja, obilježena sustavnim i planskim protjerivanjem te masovnim ratnim zločinima koje su provodile srpske snage, rezultirala su gotovo potpunim nestankom hrvatskog stanovništva s tih područja. Nakon završetka rata, situacija se nije značajno poboljšala. Vlasti Republike Srpske su sustavno onemogućavale povratak prognanih Hrvata, koristeći različite birokratske i administrativne prepreke kako bi

¹⁴⁴ CVITKOVIĆ, I. (2010). 109.

¹⁴⁵ *Isto*

¹⁴⁶ *Isto*

¹⁴⁷ *Isto*, 110.

spriječile obnovu imovine, pristup osnovnim pravima i reintegraciju prognanih u društvo. Ovi procesi dodatno su oslabili mogućnost demografskog oporavka gdje je preostalo svega 10,05% predratnog broja katolika u RS. U Federaciji BiH, iako su katolici ostali prisutni, broj se gotovo prepolovio, a u nekim gradovima poput Zenice situacija je još lošija. Hrvatski identitet u BiH snažno je povezan s katoličkom vjerom, što se jasno vidi iz statistika koje crkva vodi. Međutim, postavlja se pitanje može li se taj identitet očuvati i razvijati isključivo kroz religijski okvir, ili je potrebno proširiti djelovanje na druge sfere poput obrazovanja, kulture i znanosti. Znanost i znanje ključni su faktori koji mogu osigurati opstanak i napredak Hrvata u BiH. To zahtijeva strategiju koja uključuje ulaganje u obrazovanje, razvoj kulturnih institucija i jačanje gospodarskih veza unutar i izvan BiH.¹⁴⁸

Pitanje hrvatskog identiteta u BiH također je povezano s povijesnim i političkim kontekstom. Hrvati u BiH često su bili dijelom različitih državnih formacija, od Austro-Ugarske Monarhije do Jugoslavije. Ova povijesna iskustva ostavila su dubok trag na njihovu nacionalnu svijest i identitet. Danas, Hrvati se često suočavaju s dilemom identifikacije s BiH ili Hrvatskom, što dodatno komplicira njihov politički i društveni položaj u BiH.¹⁴⁹ U političkom kontekstu, Hrvati u BiH su suočeni s izazovima koji proizlaze iz njihovog ustavnog položaja, a koji je često predmet političkih rasprava i sporova. Ustav BiH, uspostavljen Daytonskim sporazumom, garantira prava Hrvata kao jednog od tri konstitutivna naroda, ali u praksi, njihova politička moć često je ograničena. To se osobito vidi u funkcioniranju Parlamentarne skupštine BiH, gdje su Hrvati često nadglasani zbog svoje demografske manjine. Ova situacija dovela je do frustracija unutar hrvatske zajednice i osjećaja marginalizacije.

U konačnici, položaj Hrvata u BiH odražava složene demografske, političke i kulturne izazove s kojima se suočavaju. Iako su oni povijesno duboko ukorijenjeni u BiH, njihova budućnost ovisi o sposobnosti da zadrže i razviju svoj identitet unutar političkog i društvenog okvira zemlje. To zahtijeva kontinuirani angažman na svim razinama – od crkvenih institucija do političkih foruma – kako bi se osigurao njihov opstanak i prosperitet u BiH.¹⁵⁰

7. Zaključak

Ovaj rad pružio je analizu koncepta nacionalne sigurnosti, istražujući njegovu evoluciju, složenost i primjenu unutar konteksta Republike Hrvatske. Kroz cjelokupni rad, naglasak je

¹⁴⁸ *Isto*, 110 – 111.

¹⁴⁹ *Isto*, 113.

¹⁵⁰ *Isto*, 114.

stavljene na razumijevanje nacionalne sigurnosti ne samo kao vojnog pojma već kao složenog i sveobuhvatnog koncepta koji obuhvaća političke, demografske, ekonomske, ekološke i tehnološke aspekte. U modernom svijetu, nacionalna sigurnost nije statičan pojam, već dinamičan proces koji se mora neprestano prilagođavati promjenjivim uvjetima i prijetnjama koje mogu ugroziti stabilnost i sigurnost države. Kroz analizu sustava domovinske sigurnosti Republike Hrvatske, rad je pokazao kako je uspostava ovog sustava omogućila učinkovitu koordinaciju svih državnih institucija i tijela zaduženih za zaštitu nacionalnih interesa. Sustav domovinske sigurnosti predstavljen je kao ključni mehanizam kojim Hrvatska odgovara na suvremene sigurnosne izazove, od kibernetičkih prijetnji do prirodnih katastrofa. Posebno su istaknute vježbe poput "Kibernetički štit 2018" i "Sigurnost 18", koje su poslužile kao važni alati za testiranje i unapređenje sposobnosti odgovora na krizne situacije. Ove vježbe pokazale su kako je priprema i prevencija ključna za očuvanje sigurnosti države i njezinih građana.

Demografski izazovi, koji su analizirani u radu, ukazuju na ozbiljne prijetnje koje depopulacija, starenje stanovništva i migracijski tokovi predstavljaju za dugoročnu stabilnost Hrvatske. Negativni demografski trendovi ne utječu samo na socijalnu strukturu, već i na obrambene kapacitete i ekonomsku održivost države. Kroz analizu mjera poput Zakona o roditeljskim potporama, rad je pokazao kako se Hrvatska suočava s ovim izazovima kroz aktivne demografske politike usmjerene na poticanje nataliteta i smanjenje emigracije. Ove mjere, premda zahtjevne, predstavljaju ključne korake prema očuvanju demografske stabilnosti, koja je neophodna za dugoročnu sigurnost države. Ekonomska sigurnost, koja je također bila središnja tema ovog rada, istaknuta je kao temeljni stup nacionalne sigurnosti. Ekonomska stabilnost i razvijenost omogućuju državi financiranje svojih obrambenih i sigurnosnih kapaciteta, što je ključno za očuvanje suvereniteta i teritorijalnog integriteta. Kroz analizu strategija poticanja inovacija, industrijskog razvoja i međunarodne suradnje, rad je pokazao kako Hrvatska koristi ove alate za jačanje svoje konkurentnosti u globaliziranom svijetu. Održavanje snažne ekonomije neophodno je za održavanje visoke razine ulaganja u vojsku, sigurnosne službe i infrastrukturne projekte, što sve doprinosi ukupnoj nacionalnoj sigurnosti.

Suvremene prijetnje poput cyber kriminala, terorizma i organiziranog kriminala, predstavljaju nove izazove za nacionalnu sigurnost, a ovaj rad je analizirao kako se Hrvatska nosi s tim izazovima. Kroz međunarodnu suradnju i članstvo u organizacijama poput NATO-a i Europske unije, Hrvatska nastoji ojačati svoju sigurnosnu poziciju i učinkovitije odgovarati na globalne sigurnosne prijetnje. Rad je pokazao da se u današnjem globaliziranom svijetu,

sigurnosne prijetnje ne mogu ograničiti na granice jedne države, te da je međunarodna suradnja ključna za učinkovito suočavanje s ovim izazovima.

Migracije, kao jedan od najvažnijih izazova u suvremenom svijetu, također su bile značajna tema u radu. Kroz analizu migracijskih tokova i njihovog utjecaja na društvenu koheziju i sigurnost države, rad je ukazao na složenost i dvosmislenost ovog fenomena. Dok migracije mogu obogatiti društvo i ekonomiju, one također nose rizike ako se ne upravljaju pravilno, što može dovesti do napetosti i destabilizacije. U tom kontekstu, važnost integracije i očuvanja društvene kohezije postaje ključna za održavanje stabilnosti države.

Konačno, rad je naglasio važnost očuvanja nacionalnog identiteta, jezika, kulture i tradicije kao ključnih elemenata društvene kohezije i otpornosti na vanjske i unutarnje prijetnje. U svijetu koji je sve više povezan i u kojem globalizacija donosi brojne promjene, očuvanje ovih vrijednosti postaje izazov, ali i nužnost za dugoročno očuvanje nacionalne sigurnosti. Hrvatska, kroz svoje kulturne politike i promicanje nacionalnog identiteta, nastoji balansirati između integracije u europske i globalne strukture, te očuvanja svojih specifičnih nacionalnih vrijednosti.

Iz svega obrađenog u radu, može se izvući jasna poruka da je nacionalna sigurnost složen i višeslojan koncept koji zahtijeva koordinirani i sveobuhvatni pristup. Uspjeh u očuvanju nacionalne sigurnosti leži u sposobnosti države da prepozna i pravovremeno odgovori na sve izazove, bilo da oni dolaze iznutra ili izvana. Hrvatska, kao dio međunarodne zajednice, suočava se s brojnim izazovima, ali kroz promišljene politike i aktivnu suradnju s međunarodnim partnerima, nastoji osigurati dugoročnu stabilnost i sigurnost za svoje građane.

Ovaj rad stoga ne samo da pruža analizu svih aspekata nacionalne sigurnosti, već i pokazuje kako se Republika Hrvatska prilagođava suvremenim izazovima i koristi svoje resurse i pozicije unutar međunarodnih struktura kako bi osigurala dugoročnu sigurnost i stabilnost. Poruka rada jasno naglašava da je očuvanje nacionalne sigurnosti kontinuiran proces koji zahtijeva stalnu prilagodbu, inovaciju i suradnju, kako bi se uspješno odgovorilo na sve izazove koje donosi suvremeni svijet.

8. Popis izvora i literature

1. AKRAP, G. (2019). Suvremeni sigurnosni izazovi i zaštita kritičnih infrastruktura. *Strategos: Znanstveni časopis Hrvatskog vojnog učilišta „Dr. Franjo Tuđman“*, Vol. 3 No. 2, 37-49.
2. BANISTER, J. (2001). Impacts of Migration to China's Border Regions, str. 256-305. U M. Weiner & S. S. Russell (ur.), *Demography and National Security*, Oxford, Berghahn Books.
3. BUDAK, N. (2010). Hrvatski identitet između prošlosti i moderniteta, str. 197. U V. Katunarić (ur.), *Nacionalni identitet u globalizirajućem svijetu*, Zagreb: Pravni fakultet: Centar za demokraciju i pravo „Miko Tripalo“.
4. BUZAN, B. (1983). *People, States, and Fear; The National Security Problem in International Relations*. Department of International Studies, University of Warwick.
5. CVITKOVIĆ, I. (2010). Hrvatski identitet u Bosni i Hercegovini, str. 107-123. U I. Markešić (ur.), *Hrvati u BiH: Ustavni položaj, kulturni razvoj i nacionalni identitet*, Zagreb, Centar za demokraciju i pravo Miko Tripalo.
6. KREBS, R. R., & LEVY, S. J. (2001). Demographic Change and the Sources of International Conflict, str. 62-109. U M. Weiner & S. S. Russell (ur.), *Demography and National Security*, Oxford, Berghahn Books.
7. MAMIĆ, K. (2019). Suprotstavljanje terorizmu, str. 165-184. U O. Žunec (ur.), *Nacionalna sigurnost Republike Hrvatske u 21. stoljeću*, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk.
8. MURRAY, D. (2018). *Čudna smrt Europe: Imigracija, identitet, islam*. Zagreb: Egmont d.o.o.
9. POKAZ, I. (2019). Sustav domovinske sigurnosti, str. 29-60. U O. Žunec (ur.), *Nacionalna sigurnost Republike Hrvatske u 21. stoljeću*, Zagreb, Naklada Jesenski i Turk.
10. ŠTERC, S. (2023). Hrvatski demografski i migracijski nesklad. *Kroatologija*, Vol. 14 No. 1, 13-32.
11. TATALOVIĆ, S. (2000). Nacionalni interesi i nacionalna sigurnost Hrvatske. *Međunarodne studije*, Vol. I No. 1, 53-64.
12. TEITELBAUM, M. S. (2001). International Migration: Predicting the Unknowable, str. 21-38. U M. Weiner & S. S. Russell (ur.), *Demography and National Security*, Oxford, Berghahn Books.

13. Vlada Republike Hrvatske. (2017). *Strategija nacionalne sigurnosti*. Zagreb: Narodne novine.
14. Vlada Republike Hrvatske. (2019). *Izješće o provedbi Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske*. Zagreb.